

**TALLINNA
TEHNIKA KÕRGKOO**

Elita Perli

**LASTEKAITSE POOLSED TEGEVUSED
TARTU LASTE TURVAKODUS VIIBIVALE
LAPSELE**

LÕPUTÖÖ

Teenusmajanduse instituut
Sotsiaaltöö õppekava

Juhendaja: Jaanika Kirs

Mõdriku 2023

Autori deklaratsioon ja lihtlitsents

Mina/meie,

Elita Perli

tõendan/tõendame, et lõputöö on minu/meie kirjutatud. Töö koostamisel kasutatud teiste autorite, sh juhendaja teostele on viidatud õiguspäraselt.

Kõik isiklikud ja varalised autoriõigused käesoleva lõputöö osas kuuluvad autori/te/le ainuisikuliselt ning need on kaitstud autoriõiguse seadusega.

Juhendaja (nimi, allkiri) Jaanika Kirs

Lõputöö on kaitsmisele lubatud Tallinna Tehnikakõrgkooli Teenusmajanduse instituudi direktori korraldusega nr. 1-14/53

kuupäev 03.mai 2023

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Elita Perli

(*autori nimi*)

sünnikuupäev: 04.05.1988

annan Tallinna Tehnikakõrgkoolile (edaspidi kõrgkool) tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose

LASTEKAITSE POOLSED TEGEVUSED TARTU LASTE TURVAKODUS VIIBIVALE LAPSELE

(*lõputöö pealkiri*)

1. reprodutseerimiseks paberkandjal kõrgkooli raamatukogus avaldamise ja säilitamise eesmärgil;
2. elektroonseks avaldamiseks kõrgkooli repositooriumi kaudu;

3. kui lõputöö avaldamisele on instituudi direktori korraldusega kehtestatud tähtajaline piirang, lõputöö avaldada pärast piirangu lõppemist.

Olen teadlik, et nimetatud õigused jäävad alles ka autorile ja kinnitan, et:

1. lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid ega muid õigusi;
2. PDF-failina esitatud töö vastab täielikult kirjalikult esitatud tööle.

Mõdrikul

(kuupäev) (autori allkiri)

SISUKORD

SUMMARY	5
KASUTATUD MÕISTED.....	7
SISSEJUHATUS.....	9
1 TEOREETILISED LÄHTEKOHAD	11
1.1 Lapse arengu etapid.....	11
1.2 Lapse õiguste ja heaolu tagamine.....	13
1.3 Lastekaitse spetsialist kohalikus omavalitsuses	16
2 TURVAKODUTEENUSE OSUTAMINE TARTU LASTE TURVAKODUS.....	19
2.1 Turvakoduteenuse olemus ja eesmärk.....	19
2.2 Tartu Laste Turvakodu	19
2.3 Turvakodu tegevused lapse abistamisel ja toetamisel.....	20
2.4 Turvakodusse sattumise põhjused	21
3 LÕPUTÖÖ METOODIKA	26
3.1 Probleemipüstitus, eesmärk ja uurimisülesanded.....	26
3.2 Andmete kogumise ja tulemuste analüüs	26
3.3 Valim ja konfidentsiaalsusprintsip	27
4 UURIMISTULEMUSED JA ANALÜÜS	28
4.1 Turvakodusse jõudmise põhjused ja lastekaitse poolset tegevused	28
4.2 Lastekaitse poolset ennetavad tegevused, et laps ei satuks turvakodusse	32
4.3 Turvakodus viibimise perioodi pikkuse põhjused.....	34
KOKKUVÕTE.....	38
VIIDATUD ALLIKAD.....	40
LISAD	43
Lisa 1	43

SUMMARY

Big changes are taking place in today's society, which affects both adults and children. Thanks to this, there are families whose economic situation has worsened and this has led to mutual misunderstandings, which in the worst cases have ended in domestic violence. All this affects the children to reach the shelter service more and more. The author of the research is of the opinion that, in view of children's well-being and development, it is important that the child's biological family provides the child with the hierarchy of human needs outlined in Maslow's pyramid.

The author of the research is of the opinion that if any of the hierarchy of human needs outlined in Maslow's pyramid is not fulfilled in the case of a child, this is one of the influencing reasons why children end up in a shelter. The aim of the thesis was to find an answer to what child protection activities are for a child staying in a shelter in order to restore the child's well-being and basic needs as soon as possible. Qualitative research methodology was used to conduct the thesis research, which allowed direct communication with the interviewees and made it possible to reformulate the questions if necessary.

According to the author of the thesis, the qualitative research method was the best for finding answers to the research questions. Research questions were set up to carry out the thesis. The research was conducted using a qualitative research method, which was suitable for understanding the views and experiences of the subjects in the context of this work. The research tasks set for the thesis were fulfilled and the research problem was proven. Through the research, it became clear why children ends up in a shelter. The author came to the opinion that every child has his own reason for coming to a shelter, but at the same time, looking at the statistics of 2021 and the conducted interviews, it can be concluded that the main reasons for coming to a shelter are violence from a close relationship, alcohol consumption and carelessness.

It was very clear in the interviews that among these three reasons, one reason affects the other. In the interviews, it was revealed that the main reasons for children arriving at the shelter are violence in a close relationship, alcohol consumption and child neglect. From the point of view of these three basic reasons, the child protection specialist carries out various activities, which are counseling, referral to various services and all kinds of psychological help. The subject also came to the conclusion that a very large part of the work is done by the team of the shelter. The author found that the period of being in a shelter depends not only on child protection specialists, but also on the parents, the court, the speed of finding a foster family or a foster home.

The researcher also came to the conclusion in the research that in certain situations it is more beneficial for the child if the child can stay longer in a shelter, rather than moving from one place of residence to another. The author has provided an overview of theoretical starting points, described the Child Protection Act and outlined the duties of a child protection specialist based on the job description. The author has given a substantive overview of the history of the Tartu Children's Shelter and the services offered there.

The author of the work has planned the step-by-step implementation of the research methodology. In summary, it can be said that the parent influences the child and vice versa. Each person has two stages of development, and all parents have a duty to support and teach their child in these stages until adulthood. If there is no parental support in these stages, the result is immediately visible in the case of children, because in several stages of development, it is the relationships with their parents that are important for the child. Also, the lack of it is one of the reasons why children end up in shelters.

The research helped the author to understand that the shelter is not a place that should necessarily be avoided, but a place where children can get help. Although there is no daily stable environment, the shelter team does everything to ensure that children stays there safely. Also, staying in a shelter for a longer period is beneficial for children, not harmful. Rather, children is spared in order to avoid new traumas.

KASUTATUD MÕISTED

Abivajav laps – laps, kelle puhul on tekkinud kahtlus, et teda on kas väärkoheldud, ta on hooletusse jäetud, tema heaolu on ohustatud või lapse käitumine ohustab kas teda või teisi isikuid. (Lastekaitseseadus, 2014)

Asendushooldusteenus – kohaliku omavalitsuse üksuse korraldatav sotsiaalteenus, mille eesmärk on pika- või lühiajaliselt lapse heaolu ja õiguste tagamine, lapsele tema põhivajaduste rahuldamiseks peresarnaste elutingimuste võimaldamine, lapsele turvalise ja arenguks soodsa elukeskkonna loomine ning lapse ettevalmistamine võimetekohaseks toimetulekuks täisealisena. Asendushooldusteenuse osutaja on hoolduspere, perekodu ja asenduskodu. (Sotsiaalhoolekande seadus, 2015)

Asenduspere – hoolduspere on pere, kes kasvatab oma kodus teistest vanematest sündinud last. Ta hoolitseb lapse eest kas pikaajaliselt, kuni lapse täiskasvanuks saamiseni, või ajutiselt, kuni lapse sünnipere suudab või tahab taas lapse eest hoolt kanda. (Sotsiaalkindlustusamet, 2023)

H-veeb – sotsiaalteenuseid osutavate hoolekandetasutuste statistiliste aruannete veebipõhine kogumine, koondamine ja avalikustamine. (H-veeb, 2023)

Hädaohus olev laps – laps, kelle käitumine ohustab kas tema enda elu või teiste isikute elusid. (Lastekaitseseadus, 2014)

Inimõigused – normid, mis õpetavad inimesi enda ümber paremini märkama ja aru saama, samuti teistest inimestest lugu pidama. (Lastekaitse Liit, 2022)

Imelised aastad – programm neile, kes vajavad tuge ja soovivad õppida oma lastega paremini toime tulema. (Tervisearengu instituut, 2023)

Lastekaitse – seadustel põhinev laste õiguste ja heaolu tagamiseks suunatud tegevuste, teenuste, toetuste ja muu abi kogum. (Lastekaitseseadus, 2014)

Lastekaitsespetsialist – Sotsiaalkindlustusameti, kohaliku omavalitsuse või maavalitsuse töötaja, kelle tööülesandeks on täita ja järgida kõiki seadusi laste õiguste ja heaolu tagamisel. (Lastekaitseseadus, 2014)

Mitmedimensiooniline pereteraapia (MDFT) – 11-18 aastaste raskete noorte riskikäitumise muutmise programm. (Sotsiaalkindlustusamet, 2023)

Piirkonnapolitsei – ühes kindlas piirkonnas toimetav politseiametnik, kes tegeleb kogukonnas olevate probleemidega. (Politsei ja piirivalveamet, 2023)

STAR – sotsiaalteenuste ja -toetuste andmeregister; riigi infosüsteemi kuuluv keskne andmekogu, mille eesmärk on sotsiaalteenuste ja -toetuste ning muu abi osutamise menetlemine ja dokumenteerimine, juhtumikorralduse põhimõttel tehtava sotsiaaltöö toimingute läbiviimine ja dokumenteerimine, lapsendamise ja eestkoste korraldamine ja dokumenteerimine ning sotsiaalhoolekandelase teabe ja statistika kogumine. (Sotsiaalhoolekande seadus, 2015)

Sotsiaalkindlustusamet – tegutsev valitsusasutus, mis täidab vastavalt õigusaktidele tulenevaid ülesandeid ja teeb sellekohast valvet. (Riigi Teataja, 2023)

Turvakodu – hoolekandetasutus, kuhu paigutatakse ajutiselt kas ohtu sattunud või vanemliku hoolitsuseta jäänud lapsed. (Igale lapsele pere, 2022)

Turvakoduteenus – teenuse eesmärk on tagada kõikidele lastele tugi, turvaline keskkond, esmane abi; kaitse ning vanemliku hoolitsuseta või muul moel ohtu sattunud lapse puhul. (Turvakoduteenuse osutamise kord, 2013)

Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni (edaspidi ÜRO) – 193 riiki ühendav rahvusvaheline organisatsioon, mille tegevusvaldkonda kuuluvad rahu-, julgeoleku-, arengu- ja inimõigusküsimused. (Välisministeerium, 2023)

SISSEJUHATUS

Eestis on ligi 800 last, kes ei saa kasvada oma bioloogiliste vanemate juures. Põhjuseid selleks on mitmeid: sõltuvusprobleemid, haigused, perevägivald või mõned muud elulised raskused. Bioloogiliste vanemate juurest lahkumine ja uude kohta kolimine on iga lapse jaoks raske. Et last selleks ette valmistada, on vaja laps perekonnast eraldada. Kui last pole võimalik lähedaste juurde paigutada, siis esmalt paigutatakse laps turvakodusse. (Laps on pere ootel, 2022)

Hädaohus oleva lapse aitamine Eestis toimub järgnevalt. Kõigepealt tuleb teavitada politseid või helistada lasteabitelefoni 116111 ning viimane teavitab olukorrast Sotsiaalkindlustusametit. Nemad annavad koheselt teada lapse elukohajärgsele lastekaitse spetsialistile. Kui leitakse, et lapse ohutuse tagamiseks on vaja laps eraldada perest, siis viiakse laps kas lähedaste juurde või turvakodusse. Kui laps on suunatud ohutusse kohta, siis vajadusel kohaldab kohalik omavalitsus lapse eraldamiseks esmast õiguskaitset. Esmane eraldamise aeg on 72 tundi. Edasi hinnatakse lapse olukorda ja vajadusel tehakse pöördumine kohtusse, et hakata taotlema lapsele hooldusõiguse ja vajadusel suhtlusõiguse piiramist. (Hädaohus olev laps, 2022)

Autor uuris, kuidas saavad hakkama sellistes olukordades välisriigid. Uuringutest selgub, et näiteks Saksamaal polegi sellist asutust nagu turvakodu, vaid seal on asutuse nimi Ema – lapse asutus. Autor toob näite: alaealine naine saab lapse ja satub Ema – lapse asutusse, kuna ei oska ja/või ei suuda last kasvatada. Kui üks vanematest kasvatab last üksinda, ei tule toime ja vajab alguses palju juhendamist ja abi, on võimalik noorsooametil või ka perearstil nad suunata Ema – lapse asutusse, kus ööpäevaringselt neid toetatakse nii sotsiaalpedagoogi, kasvatajate kui meditsiinilise personali poolt. Laps saab käia asutusesiselt lasteaias, saab mänguteraapiaid ning vanem saab psühholoogiteenust, samuti teraapiad, liikumised juhendamise saatel, lõõgastavad massaažid ja vannid, koolitused. Kõik selleks, et sellest emotsionaalselt vägivaldsest suhtest võimalikult tervena taastuda. Turvakodu Eestis selline asutus ei ole, sest seal on igasuguseid kliente. Naisi, kes tunnevad segadust ja kellel on vaja taastuda koos lastega, vägivaldsest suhtest pääsenud naisi ja lapsi, selliseid naisi, kes ei oska ise lastega toime tulla. (Mutter-Kind-Einrichtung, 2022)

Uuringutele toetudes toob autor teise näitena välja, et Saksamaal suunatakse laps akuutse hädaolukorra tõttu hooldusperesse, kus ta saab füüsilist ja emotsionaalset turvatunnet. Millalgi saab ta tagasi oma bioloogiliste vanemate juurde pöörduda, kui nende elukorraldus stabiliseerunud on. See on ideaalne stsenaarium, kuid reaalsus näeb sageli dramaatiliselt teistsugune välja. Umbes 80 000 last Saksamaal on hooldusperedes. Riigi jaoks on see kõige soodsam meetod hoolitsemaks selliste laste

eest, kes ajutiselt või jäädavalt oma bioloogiliste vanemate juures kasvada ei saa. Lastel läheb peredes hästi, kui kõik toimib. On ka juhtumeid, kui nii hästi ei lähe. Hooldusvanemad on traumatiseeritud ja keeruliste lastega üle koormatud, lapsed satuvad õigustülide keskmesse, lapsed kisutakse nende soovivastastelt usalduslikust keskkonnast välja. Kõik osapooled kinnitavad vaid, et see on parim lapsele. Aga mis on nende jaoks kõige parem? Kas nad vajavad rohkem õigusi? Mida me teame üldse sellistest lastest? Kõik algab kõnega noorsooametilt (Jugendamt), kes küsib, kas asenduspere saaks neljanädalase lapse enda juurde võtta. Tund aega hiljem seisavad lastekaitsetöötaja ja politseinikud imikuga ukse taga. Valmisolekust ajutiseks hoolduseks saab pikaajaline hooldamine. Imik on hooldusperes, paar aastat hiljem avastab bioloogiline ema, et soovib last tagasi. Algabki tüli õiguste üle. (Laps otsib hooldusperet, 2022)

Järjest rohkem on Eesti ühiskonnas abivajavaid lapsi, kes erinevatel põhjustel paigutatakse turvakodusse ja töötades ise selles süsteemis, tekkis autoril soov saada rohkem teoreetilist ja praktilist infot, kuidas turvakodusse sattunud lapsi oleks võimalik lastekaitse spetsialistil aidata.

Lõputöö eesmärgiks on analüüsida lastekaitse spetsialistide kogemustest lähtuvalt kasutatavaid meetmeid, mis aitavad taastada turvakodus viibivale lapsele turvalise kasvukeskkonna.

Lähtuvalt eesmärgist püstitas autor järgmised ülesanded:

- Anda ülevaade teoreetilistest lähtekohtadest;
- Analüüsida, milliseid tegevusi teeb lastekaitse spetsialist täpsemalt, kui laps on jõudnud turvakodusse;
- Uurida, milliseid ennetatavaid meetmeid saab kasutada, et vältida laste turvakodusse jõudmist;
- Analüüsida, miks osad lapsed jäävad turvakodusse pikemaks perioodiks.

Lõputöö koosneb neljast peatükist. Esimeses peatükis selgitab autor teooriast lähtuvalt laste heaolu ja põhivajadusi, käsitleb laste õiguste konventsiooni ja toob välja lastekaitse spetsialisti eesmärgi ja tema tööülesanded. Teine peatükk kirjeldab Tartu laste turvakodu eesmärki ning statistika põhjal saadud tulemusi, miks lapsed satuvad turvakodusse. Kolmandas peatükis kirjeldab autor uurimuse eesmärki ja ülesandeid, uurimisstrateegiat ja meetodeid ning uurimise protsessi. Neljandas ehk empiirilises osas analüüsib autor uurimuse tulemusi.

1 TEOREETILISED LÄHTEKOHAD

Selles peatükis annab autor ülevaate Erik Eriksoni arenguetapi ja Abraham Maslow' inimvajaduste hierarhia teooriatest. Samuti kirjeldab autor, mil viisil peab lastekaitse spetsialist tagama lapse heaolu tema huvidest lähtuvalt.

1.1 Lapse arengu etapid

Lastega pered vajavad erilist tähelepanu ja erilist tuge nii riigilt kui ka kogu ühiskonnalt. Sotsiaalministeerium kavandab lastekaitset ja korraldab selle elluviimise ühiskonnas. Eesmärk on väärtustada ja tagada laste heaolu. Selle jaoks pööratakse rohkem tähelepanu väärkoheldud lastele, puudega ja erivajadusega lastele ja perest eraldatud lastele. (Lapsed ja pered, 2022)

Lapse arengus on oluline emotsionaalne, sotsiaalne ja kognitiivne areng. Selleks, et laps ei satuks turvakodusse, peaksid kõik need arengud olema pere poolt tagatud. Lapsevanem peab tagama, et laps oskaks mõista enda ja teiste tundeid; õpetab, kuidas toime tulla konfliktidega, julgustab last tegema oma ülesandeid ja täitma kohustusi, lapsevanem peab tunnustama last, lisaks peab lapsevanem tagama eakohased sotsiaalsed oskused. (Lapse arengu etapid, 2022)

Toetudes Eriksoni teooriale, on oluline märkida, et laste emotsionaalse kasvu jaoks on oluline areneda teatud järjestuse järgi. Siin on oluline jälgida, et oleks olemas sotsialiseerumine, mis aitab arendada isiklikku identiteeti. (Krull, 2018)

Erik Eriksoni teooria järgi toimub areng epigeneetilise printsiibi järgi, mis tähendab, et meie areng läbib aja jooksul kaheksa faasi. Iga uus faas sõltub sellest, kui hästi on meie eelmine areng toimunud. Iga tasemega käivad kaasas sotsiaalsed ülesanded, mida Erikson nimetab kriisideks. Igal tasemel on oma aeg. Kui tase on edukalt läbitud, muudab see inimest psühholoogiliselt tugevamaks. Samuti toob Erikson oma teoorias välja ühise arengu tähtsuse. See tähendab, et vanemad mõjutavad lapse arengut ja vastupidi ehk lapsed mõjutavad vanema arengut. Erikson toob välja, et imikueas on oluliseks suhteks lapsele ema, sotsiaalne kriis võib siinkohal tekkida usust või ebausust, samas väikelapseas on samuti oluliseks suhteks vanemad, aga sotsiaalne kriis võib tekkida iseseisvus *versus* häbi ja kahtlus tundest. Koolieelikul on oluliseks suhteks pere ja sotsiaalseks kriisiks initsiatiiv *versus* süü tunne.

Koolilapsel on tekkinud uus etapp, kus tema jaoks on olulised suhted ümbruskonna ja kooliga ja sotsiaalseks kriisiks töökus *versus* alaväärsus. Noorukil on oluliseks suhteks mängukaaslased ja

eeskujud ja sotsiaalseks kriisiks selles perioodis on koht ühiskonnas. Noorel täiskasvanul on oluliseks suhteks partnerid ja sõbrad, aga sotsiaalseks kriisiks on intiimsus *versus* isolatsioon. Keskeas on olulisteks suhteks enda perekond ja sõbrad, sotsiaalseks kriisiks on nende puhul loov vs enesekesksus. Vanuri puhul on oluliseks suhteks inimkond ja enda põlvkond ning sotsiaalseks kriisiks terviklikkus ja ausus *versus* meeleheide. (Erik Erikson, 2022)

Eriksoni teooria kohaselt läbib meie areng aja jooksul kaheksa faasi, millega käivad kaasas erinevad sotsiaalsed ülesanded. Sotsiaalsete ülesannete täitmisel on olulisel kohal ka inimeste vajadused. Teoreetik Abraham Maslow on tuntud inimeste vajaduste hierarhia teooria poolest. Maslow on seadnud inimeste vajaduste hierarhia püramiidi viiele tasemele. Tasemed on järgnevad.

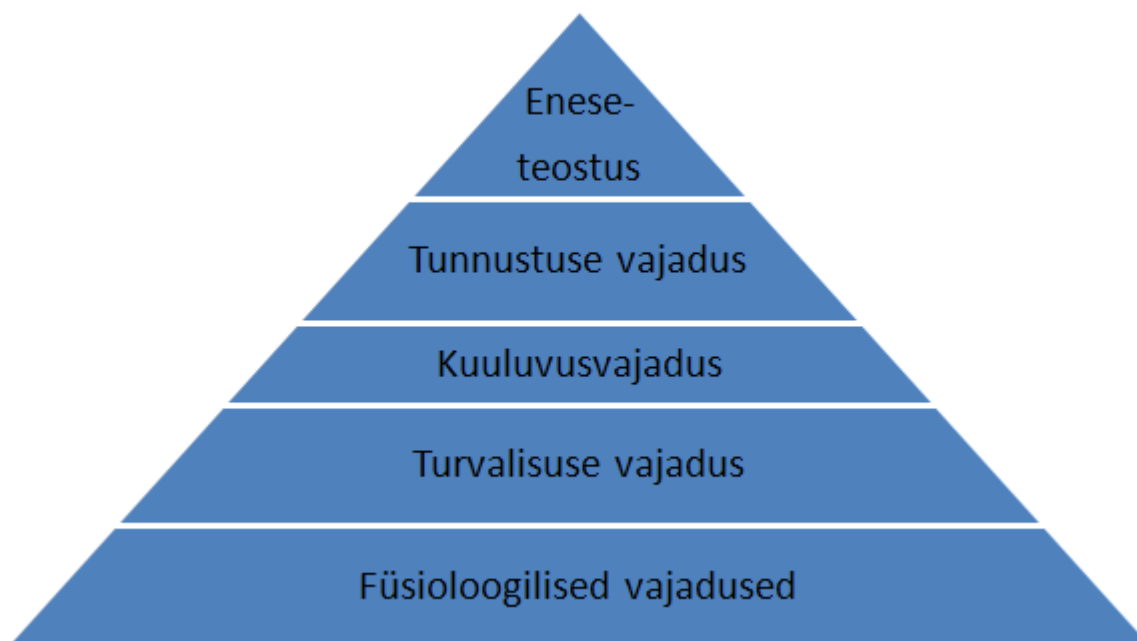
Füsioloogilised vajadused - on põhivajadused nagu toit, vesi, peavari ja uni. Esmalt peavad need vajadused olema täidetud, enne kui inimene saab liikuda kõrgemate vajaduste juurde.

Turvalisuse vajadus - kui füsioloogilised vajadused on täidetud, siis tekib inimestel vajadus ohutuse ja turvalisuse järele, mis võib hõlmata selliseid asju nagu töökoha turvalisus, finantsstabiilsus ja füüsiline ohutus.

Armastuse ja kuuluvuse vajadus - kui füsioloogilised ja turvavajadused on rahuldatud, on inimestel vajadus sotsiaalse suhtluse, armastuse ja kuuluvuse järele.

Tunnustusvajadus - kui kolm esimest vajadust on täidetud, on inimestel vajadus enesehinnangu, tunnustuse ja austuse järele teiste poolt.

Eneseteostusvajadus - on Maslow' vajaduste hierarhia kõrgeim tase. Kui kõik teised vajadused on täidetud, on inimestel vajadus eneseteostuse või oma täieliku potentsiaali realiseerimise järele.

Joonis 1 A. Maslow' vajaduste hierarhia (Psühholoogilised mõjud, 2023)

Teoorias viitab Maslow sellele, et üksikisikud peavad täitma oma madalama taseme vajadused, enne kui nad saavad kõrgematele vajadustele edasi liikuda. Ehk, kui inimese vajadused on ühel tasandil rahuldatud, ei ole ta enam nii motiveeritud sellel tasemel vajadusi täitma ning keskendub selle asemel vajaduste täitmisele järgmisel tasandil.

Maslow on märkinud ka, et inimeste, sh laste vajadused kasvavad alt üles ja ta tõi välja, et kõrgema taseme vajadus ei teki enne, kui madalama taseme vajadused on täidetud. (Maslow, 2007)

Tavaliselt, kui inimvajaduste hierarhiast on mõni vajadus rahuldamata, domineerivad esimese astme vajadused. See tähendab füsioloogilised vajadused, milleks on toit, riided, vesi, koht, kus olla. Kui need puuduvad, siis lükatakse kõikide teiste vajaduste rahuldamine edasi. (Maslow, 1987)

Kokkuvõttes võib öelda, et lapse arengus on oluline läbida kõik arenguetapid, mis puudutavad nii sotsiaalset, kognitiivset kui ka emotsionaalset arengut, sest kui mõned etapid jäävad vahele, siis ei toimu ka järgmisele etapile üleminekut. (Maslow, 2007)

1.2 Lapse õiguste ja heaolu tagamine

Lapse õiguste ja heaolu tagamiseks on Riigikogu poolt vastu võetud lastekaitseseadus 19.11.2014, mis jõustus 06.12.2014. Olles kooskõlas Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni (edaspidi ÜRO) lapse õiguste konventsiooni ja selle lisaprotokollidega (edaspidi konventsioon) ning Euroopa Liidu

põhiõiguste harta ja teiste asjakohaste õigusaktidega, on seaduse eesmärk tagada last väärtustava ning lapse arengut soodustava käitumise ja elulaadi kujundamine ühiskonnas last toetava keskkonna loomiseks, lapse huvide esikohale seadmiseks, lapse elukvaliteedi parendamiseks, lapse igakülgse arengu toetamiseks ning tervist ja heaolu ohustavates tingimustes olevale lapsele õigeaegse ja asjakohase abi ja hoolduse tagamiseks. (Lastekaitseseadus, 2014).

2016. aastal jõustus osaliselt lastekaitseseaduse muudatus. Muudatuse eesmärk oli tingitud sellest, et lapse heaolu tagamisega seotud probleemid on laiaulatuslikud ja ei piirdu ainult hoolekande valdkonnaga, vaid laienevad ka teistesse lastega tegelevatesse valdkondadesse. Lastekaitseseaduse muudatused tagavad laste õiguste ja igakülgse heaolu. Lastekaitseseaduse muudatus tõi kaasa Sotsiaalkindlustusameti struktuuri lastekaitse üksuse osakonna, kelle ülesandeks on toetada kohalikke omavalitsusi arendustegevustes ja üksikjuhtumite lahendamisel. (Sotsiaalministeerium, 2019).

Inimõigused kuuluvad tervele elanikkonnale, kuid laste heaolu ja arengu tagamiseks on täiskasvanute poolt koostatud ning ÜRO poolt vastu võetud eraldi dokument, mida kutsutakse lapse õiguste konventsiooniks. (Lastekaitse Liit, 2022).

ÜRO lapse õiguste konventsioonis mõistetakse lapse all iga alla 18 aastast inimolendit, kui lapse suhtes kohaldatava seaduse põhjal ei loeta last juba varem täisealiseks. (Lapsesõbralik menetlus, 2022)

Lapse õiguste konventsiooni artikkel 3 märgib, et igasugustes lapsi puudutavates ettevõtmistes riiklike või era sotsiaalhoolekandeasutuste, kohtute, täidesaatvate või seadusandlike organite poolt tuleb esikohale seada lapse huvid. Samuti tuleb tagada lapsele tema heaoluks vajalik kaitse ja hooldus, arvestades tema vanemate, seaduslike hooldajate või teiste tema eest seaduslikult vastutavate isikute õigusi ja kohustusi, kasutades õiguslikke ja seaduslikke meetmeid. Oluline on teadmine, et laste hoolduse või kaitse eest vastutavad asutused, teenistused ja organid vastaksid pädevate ametivõimude kehtestatud normidele, eriti mis puudutab ohutust ja tervishoidu, personali suurust ja sobivust ning ka nende üle toimuva järelevalve kompetentsust. (Laste õiguste konventsioon, 1991)

Kõikidel lastel on õigused, aga ka vastutus nende õiguste teostamisel, samuti käib see reegel kõikidele täiskasvanud ühiskonnaliikmetele. Iga lapse õigus lõpeb seal, kus algab teise lapse või täiskasvanu õigus. See tähendab, et kõikidel õigustel on piirid ja laps peab oma õiguste teostamisel arvestama teiste laste ning täiskasvanute õigustega. Nii täiskasvanutel kui ka lastel käivad õigused, kohustused ja vastutus käsikäes. (Laste ja noorte õigused ja kohustused, 2022)

Kõik täiskasvanud inimesed teavad, et vastutavad lapse õiguste kaitse eest, kuid vastutavad ka lapsed ise.

Meil kõigil on omad õigused. Samas on jälle oluline teadmine, et iga õigus tähendab ka kohustust. See tähendab, et kõigil, kaasa arvatud lastel, on ka kohustus austada teiste inimeste õigusi. ÜRO lapse õiguste konventsioon märgib lapse õigused alljärgnevalt.

- Kõikidel lastel on oluline üles kasvada perekonnas. Vanematel on esmane kohustus last kaitsta, hoida ning tagada tema eakohane areng.
- Kogu maailmas on kõik lapsed võrdväärsed.
- Kõik täiskasvanud, kes teevad otsuseid laste kohta, peavad lähtuma laste huvidest.
- Kõikidel lastel on õigus oma arvamusele ja õigus seda vabalt väljendada. Igal lapsel on õigus ära kuulamisele teda puudutavates asjades koolis, kodus ja ametiasutustes.
- Kõikidel lastel on õigus koolis käia ja teadmisi omandada.
- Kui laps haigestub, on tal õigus saada paremat arstiabi ja suunamist tervise taastamiseks.
- Kõikidel lastel on õigus elada täisväärtuslikku elu. Ka nendel, kellel on vaimne või füüsiline puue, on õigus erihoolitsusele ja abile.
- Igal lapsel on õigus saada osa oma kultuurist ja väljendada oma arvamust oma emakeeles.
- Igal lapsel on õigus vabale ajale, mida ta võib kasutada mänguks ja endale eakohasteks tegevusteks.
- Ka siis, kui lapse vanemad ei ela enam koos, on lapsel õigus koos olla mõlema vanemaga.
- Ühtegi last ei tohi kohelda ebaväärikalt, neil on õigus saada sellekohast kaitset.
- Kellelgi ei ole õigust kasutada last ära omakasupüüdlikel eesmärkidel, kaasa arvatud seksuaalselt.
- Ühegi lapse kirja või tema nimele suunatud kirjutist ei ole õigus teistel lugeda ilma lapse nõusolekuta. Nii nagu on täiskasvanutel, nii on ka lastel õigus eraelu puutumatusele.
- Riik peab kandma hoolt selle eest, et kõikidel meie vabariigis elavatel lastel oleksid oma õigused tagatud. (Lastekaitse Liit, 2022)

1.3 Lastekaitse spetsialist kohalikus omavalitsuses

Lastekaitse spetsialist vastutab kohalikus omavalitsuses laste õiguste ja heaolu tagamise eest. Lastekaitse spetsialisti ülesanded võivad varieeruda sõltuvalt nende töökohast ja vastutusvaldkonnast, kuid üldiselt peab ta tagama laste turvalisuse, heaolu ja kaitsma nende õigusi. Lastekaitse spetsialist peab hindama laste vajadusi ja tagama, et need vajadused oleksid täidetud. Samuti tuleb lastekaitse spetsialistil teha koostööd teiste spetsialistidega, näiteks psühholoogide, õpetajate ja perearstidega, et tagada lastele parim tugi.

Lisaks on lastekaitse seaduses toodud välja, et lapsega töötav isik on isik, kes töötab või kutsetegevuses, tööturuteenusel osaledes, asendusteenistuses teenides, vabatahtliku või praktikandina puutub lapsega kokku. (Lastekaitse seadus, 2014)

Vastavalt 2016. aasta lastekaitse seaduse muudatusele loodi Sotsiaalkindlustusametis laste heaolu osakonna nõustamisteenuste talitus, mille eesmärgiks on eelkõige toetada ja tugevdada kohalike omavalitsuste lastekaitsetööd ning ühtlustada üleriigilist lastekaitsetöö praktikat ning koordineerida valdkondade ülest lastega tehtavat tööd. Iga lapse parimaks elukeskkonnaks on perekond ning kui perekond vajab abi, siis peavad kohaliku omavalitsuse ja riigi spetsialistid toetama ja suunama lapsevanemaid, et tagada laste heaolu. (Laste ja pered abistamine, 2023)

Lastekaitse spetsialisti tööülesanded kohalikus omavalitsuses on järgnevad.

- Korraldab oma piirkonnas ennetustööd, milleks toetub võrgustikutööle. Peab teadma oma piirkonna laste eluolusid. Osaleb võrgustiku kohtumistes, millega jälgib laste ja perede toimimist. Vajadusel teeb kodukülastusi. Kõige selle põhjal teeb ettepanekuid kohalikele omavalitsusele, et laste ja perede heaolu paraneks.
- Märkab abivajavaid lapsi ja abivajaduse ilmnemisel alustab tööd perega. Samuti kaasab kogukonda teatama iga lapse abivajaduse olukorrast. Vajadusel algatab juhtumikorralduse.
- Kasutab lapse ja pere hindamisel lapsest lähtuvaid kriteeriumeid. Hindab koos teiste võrgustiku liikmetega sekkumise vajadust või selle piisamist. Vajadusel teeb lapse eraldumise perest või asutusest.
- Kriisiolukorras sekkub kiirelt ja teeb koostööd teiste asutustega. Vajadusel korraldab koheselt abivajavale teenused.

- Nõustab nii last kui teda kasvatavaid isikuid, arvestades kõiki lapse huve ja õigusi.
- Vajadusel korraldab lastele eeskoste, milleks koostab ekspertiishinnanguid. Kohtus esindab lapse huve.
- Lastekaitsespetsialist on lepitusprotsessis juhtumikorraldajaks, tehes koostööd teiste asutustega.
- Esindab vajadusel last kõigis temaga toimuvates menetlusprotsessides.
- Koostab juhtumiplaani, kui on vajadus laps asendushooldusele suunata. Protsessi ootamisel suunab spetsialist lapse turvakodusse, ise aga jätkab tööd perega, et võimalusel saaks laps suunduda tagasi koju.
- Toetab last, kes on uuesti sotsialiseerumas mõnest asutusest iseseisvale elule.
- Aitab lapsendamissooviga olevaid isikuid lapsendamisprotsessis, lähtudes laste huvide kaitsest. (Kutsekoda, 2022)

Eestkoste korraldamine on kohaliku omavalitsuse ülesanne, kelle pädevusse kuulub perekonnaasjades perekonnaprobleemide (esialgne) lahendamine, perekonnaasjade ettevalmistamine, perekonnaasjades arvamuse andmine, nõusoleku andmine, eestkoste teostamine ja kohtumenetluse alustamine. (Olm 2019).

Lastekaitsespetsialistil tuleb täita eestkostja ülesandeid, kui alaealise lapse kummalgi vanemal ei ole esindusõigust või kui lapse päritolu ei ole võimalik kindlaks teha, määrab kohus talle eestkostja. Füüsilise eestkostja määramiseni täidab eestkostja ülesandeid alaealise lapse rahvastikuregistrisse kantud elukoha järgne valla- või linnavalitsus. Eestkostja ülesannete täitmisel on valla- või linnavalitsusel seadusest tulenevad eestkostja õigused ja kohustused. (Perekonnaseadus 2009)

Samuti saab alaealisele lapsele määrata eestkostja, kui vanema hooldusõigust on piiratud ja selle tulemusena ei ole vanemal kas täielikult või osaliselt lapse esindamise õigust, st lapsel ei ole hooldusõiguslikku vanemat kõigi tema isiklike ja/või varaliste õiguste ja huvide kaitseks. (Olm, 2019)

Kokkuvõtvalt võib öelda, et lastekaitsespetsialistil tuleb tagada kohalikus omavalitsuses laste õigused ja nende heaolu. Samuti tuleb lastekaitsespetsialistil toetada ja abistada abivajavat perekonda toetavate meetmetega. Kohalike omavalitsuste lastekaitsespetsialiste nõustavad

Sotsiaalkindlustusametis laste heaolu osakonnast nõustamisteenuse talituse konsultandid, kes toetavad lastekaitse spetsialiste otsuste tegemisel ja parima lahenduse leidmisel laste huvidest lähtuvalt.

Kohaliku omavalitsuse lastekaitse spetsialistidel on oma töös kindlad kriteeriumid ja standardid, mille järgi nad oma ülesandeid peavad täitma. Lastekaitse spetsialist ei tohi ära unustada, et oma otsustes peab ta lähtuma laste huvide kaitsest.

2 TURVAKODUTEENUSE OSUTAMINE TARTU LASTE TURVAKODUS

Antud peatükkis annab autor lühiülevaate turvakoduteenuse olemusest, eesmärgist ja teenuse korraldamisest ja osutamisest. Samuti kirjeldab autor Tartu Laste Turvakoduteenuse osutamise tingimusi.

2.1 Turvakoduteenuse olemus ja eesmärk

Turvakoduteenus on ööpäevaringne teenus, mille eesmärk on anda inimesele (sh lapsele) ajutine eluase (peavari), mis tagab turvalise keskkonna ja esmase abi. Turvakoduteenuse eesmärk on anda lastele ja vajadusel neid kasvatavale isikule ajutine peavari, mis tagab esmase abi ja turvalise keskkonna. Ajutise eluaseme all mõeldakse voodikohta ja pesemisvõimalust nii endale kui oma riistele. Esmase abi all võimaldatakse inimesele toit, peavari, riided ja vajadusel arstiabi. Turvakoduteenusele saab suunata kohalik omavalitsus. Samas võib laps otse pöörduda turvakodu poole, siis hindab lapse esmase abi vajadust turvakodu töötaja. (Turvakoduteenus, 2022)

2021. aasta statistika põhjal on näha kõige sagedasemad põhjused, miks lapsed turvakodusse satuvad. Kõige sagedamini satuvad lapsed turvakodusse lähisuhtevägivalla tõttu, teiseks põhjuseks on vanemate ja teiste lähedaste alkoholi tarvitamine, elukoha puudumine, mõni muu põhjus, mida ei saa konkreetselt määratleda, hulkurlus, kodune hoolimatus. Viimased kaks põhjust on statistika järgi võrdsel kohal, nendeks on alkoholi tarvitamine ja vanemate ja teiste lähedaste narkootikumide tarvitamine. Kokku viibis Tartu Laste Turvakodus 2021. aastal 167 klienti, kellest 72 klienti olid meessoost ja 95 klienti naissoost.

2.2 Tartu Laste Turvakodu

Turvakodud võivad olla kohalike omavalitsuste hallatavad allasutused või mittetulundusühingute poolt hallatavad asutused.

Lähtudes Tartu Laste Turvakodul kodulehel olevast infost, on näha, et Tartu Laste Turvakodu idee loojaks on peetud Lastekaitse Liitu, kelle algatusel kulus ideest teostuseni poolteist aastat. Algselt plaaniti turvakodu avada 1991. a jaanuarist Tartus Kastani tänaval asuva miilitsa jaotuspunkti ruumides. Kuna maja seisukord vajab kapitaalremonti, siis alustati projekteerimisega, kuid remondini ei jõutud, kuna majale ilmus välja endine omanik. Seejärel asutati Turvakodu Annelinna endises lasteaias aadressil Uus 56, kus alustati tööd 2. märtsist 1992. 25. oktoobril 1992 sai Turvakodu enda

käsutusse kuni praeguse ajani ruumid aadressil Tiigi 55. (Turvakodu, 2022)

Tartu Laste Turvakodu on Tartu linnavalitsuse asutus, mis on avatud ööpäev läbi. Turvakoduteenus osutamise eesmärk on esmase abi andmine ja turvalise keskkonna tagamine hooletusse jätmisel, hülgamisel või vägivalda kogenud lapsele ja samuti pakub Turvakodu abi lapse seaduslikule esindajale või kellelegi teisele last kasvatavale isikule.

2.3 Turvakodu tegevused lapse abistamisel ja toetamisel

Turvakoduteenus on Tartu linna lastele tasuta teenus ja teiste valdade lastele tasuline teenus. Kui laps saabub Turvakoduteenusle koos vanemaga, on rahvastikuregistri andmetel kohustus Tartu linnas elaval vanemal maksta omaosalusena 20% oma sissetulekust kuus. Esimesed 24 tundi on turvakoduteenus tasuta kõikide valdade lastele ja nende vanemate või neid kasvatavatele isikutele. (Turvakodu, 2022)

Turvakoduteenust osutatakse Eesti Rahvastikuregistri (edaspidi rahvastikuregister) andmetel Tartu linnas elavale kuni 18-aastasele lapsele (edaspidi laps), kes ei saa hooletusse jätmise või hüljatuse tõttu viibida kodus, isikule, keda on füüsiliselt või vaimselt väärkoheldud, isikule, kelle elukoht ja vanemad on väljaselgitamisel, lapse eraldamisel perekonnast asendushoolduse ettevalmistamise toimingute ajaks ja muudel põhjustel abivajavale isikule. (Turvakodu, 2022)

Turvakoduteenusel olemise aeg sõltub teenuse vajaduse hindamise tulemustest. Turvakoduteenus kestus on hea tava kohaselt lapsele kuni 2 kuud ja lapsele koos vanemaga kuni 1 kuu, kuid lähtuvalt olukorrast võib teenust pikendada. (Turvakodu, 2022).

2021. aasta statistikaandmete alusel viibis turvakoduteenusel 104 klienti, kes olid turvakoduteenusel kuni seitse ööpäeva. Kaheksa päeva kuni kuu viibis teenusel 34 klienti. Üks kuni kolm kuud viibis teenusel 21 klienti. Kolm kuni kuus kuud oli teenusel 6 klienti, aga samas oli 2 klienti, kes olid teenusel rohkem kui 180 päeva (vt joonis 1).

2021 aasta
2. Teenuse saajad teenuse saamise kestuse järgi (aruandeaasta jooksul)
Tartu Laste Turvakodu

Vanus ja sugu	Rea nr	kuni 7 ööpäeva	8-30 ööpäeva	31-90 ööpäeva	91-180 ööpäeva	üle 180 ööpäeva	Kokku isikuid	Teenuse osutamise aeg kokku ööpäevades
A	B	1	2	3	4	5	6	7
Mehed	01	47	12	8	4	1	72	1523
neist vanuses 0-6	02	8	4	3	2	0	17	510
7-14	03	19	7	5	1	1	33	828
15-17	04	18	1	0	1	0	20	178
18-24	05	1	0	0	0	0	1	3
25-49	06	1	0	0	0	0	1	4
50-64	07	0	0	0	0	0	0	0
65 ja vanemad	08	0	0	0	0	0	0	0
Naised	09	57	22	13	2	1	95	1688
neist vanuses 0-6	10	9	4	2	0	0	15	258
7-14	11	16	6	6	1	0	29	506
15-17	12	23	7	1	0	1	32	493
18-24	13	1	0	1	0	0	2	40
25-49	14	8	5	3	1	0	17	391
50-64	15	0	0	0	0	0	0	0
65 ja vanemad	16	0	0	0	0	0	0	0
Kokku	17	104	34	21	6	2	167	3211
neist vanuses 0-6	18	17	8	5	2	0	32	768
7-14	19	35	13	11	2	1	62	1334
15-17	20	41	8	1	1	1	52	671
18-24	21	2	0	1	0	0	3	43
25-49	22	9	5	3	1	0	18	395
50-64	23	0	0	0	0	0	0	0
65 ja vanemad	24	0	0	0	0	0	0	0

Joonis 1. Teenuse saamise periood (H-veeb, 2022)

2.4 Turvakodusse sattumise põhjused

Turvakodusse sattumise põhjused võivad olla erinevad, kuid enamasti on need seotud inimeste kogemustega vägivalda, kuritarvitamise, diskrimineerimise, kodutuse või muude sarnaste olukordade ohvriks langemisel.

Turvakoduteenust osutatakse lapsele koos vanemaga, kui vanem on langenud seksuaalse, füüsilise, vaimse või muu vägivalda ohvriks ja kui vanemal puudub võimalus turvaliselt kodus olla või kui tegemist on alla 3-aastase lapsega. (Turvakodu, 2022) (vt joonis 2)

2021 aasta
1. Teenust saanud isikud soo, vanuse ja pöördumise peamise põhjuse järgi (aruandeaasta jooksul)
Tartu Laste Turvakodu

Pöördumise põhjus	Rea nr	Vanuserühmad							Kokku
		0-6	7-14	15-17	18-24	25-49	50-64	65 ja vanemad	
A	B	1	2	3	4	5	6	7	8
1. Lähisuhtevägivald kokku	01	8	18	13	2	9	0	0	50
mehed	02	6	7	1	1	1	0	0	16
naised	03	2	11	12	1	8	0	0	34
2. Muu vägivald	04	0	0	0	0	0	0	0	0
mehed	05	0	0	0	0	0	0	0	0
naised	06	0	0	0	0	0	0	0	0
3. Hulkurlus	07	0	1	17	0	0	0	0	18
mehed	08	0	0	6	0	0	0	0	6
naised	09	0	1	11	0	0	0	0	12
4. Kodune hoolimatus	10	4	2	4	0	0	0	0	10
mehed	11	3	1	1	0	0	0	0	5
naised	12	1	1	3	0	0	0	0	5
5. Alkoholi tarvitamine	13	0	1	6	0	0	0	0	7
mehed	14	0	0	4	0	0	0	0	4
naised	15	0	1	2	0	0	0	0	3
6. Narkootikumide tarvitamine	16	0	0	0	0	0	0	0	0
mehed	17	0	0	0	0	0	0	0	0
naised	18	0	0	0	0	0	0	0	0
7. Vanemate ja teiste lähedaste alkoholi tarvitamine	19	7	18	3	0	0	0	0	28
mehed	20	1	10	1	0	0	0	0	12
naised	21	6	8	2	0	0	0	0	16
8. Vanemate ja teiste lähedaste narkootikumide tarvitamine	22	1	6	0	0	0	0	0	7
mehed	23	1	5	0	0	0	0	0	6
naised	24	0	1	0	0	0	0	0	1
9. Elukoha puudumine	25	6	7	5	1	6	0	0	25
mehed	26	2	4	4	0	0	0	0	10
naised	27	4	3	1	1	6	0	0	15
10. Muud / põhjus teadmata	28	6	9	4	0	3	0	0	22
mehed	29	4	6	3	0	0	0	0	13
naised	30	2	3	1	0	3	0	0	9
KOKKU TEENUST SAANUD	31	32	62	52	3	18	0	0	167
mehed	32	17	33	20	1	1	0	0	72
naised	33	15	29	32	2	17	0	0	95

Joonis 2. Turvakodusse sattumise põhjused (H-veeb, 2022)

Turvakodusse võivad lapsed sattuda näiteks siis, kui kohalik omavalitsus või Sotsiaalkindlustusamet on lapse perekonnast eraldanud. Vajaduse korral tuleb määrata lapse ja vanema suhtluskord enne hooldusõiguse piiramise kohtumäärust, kui lapse jätmine perekonda või vanema ja lapse vaheline suhtlus ohustab lapse tervist või elu. Sellisel juhul teeb kohalik omavalitsus või Sotsiaalkindlustusamet otsuse lapse ajutiseks eraldamiseks perekonnast. (Lastekaitseseadus, 2014)

Turvakoduteenust osutatakse ka turvakodus üksinda viibivale lapsele. 2021. aasta statistika järgi oli selliseid lapsi teenusel 133 (vt joonis 3).

2021 aasta
2a. Lapsed, kes said teenust ilma vanema, eestkostja või muu täisealise pereliikmeta, teenuse saamise kestuse järgi (aruandeaasta jooksul)
Tartu Laste Turvakodu

Vanus ja sugu	Rea nr	kuni 7 ööpäeva	8-30 ööpäeva	31-90 ööpäeva	91-180 ööpäeva	üle 180 ööpäeva	Kokku lapsi	Teenuse osutamise aeg kokku ööpäevades
A	B	1	2	3	4	5	6	7
Poisid kokku	01	37	12	8	4	1	62	1510
neist vanuses 0-6	02	8	4	3	2	0	17	510
7-14	03	19	7	5	1	1	33	828
15-17	04	10	1	0	1	0	12	172
Tüdrukud kokku	05	43	17	9	1	1	71	1222
neist vanuses 0-6	06	9	4	2	0	0	15	258
7-14	07	16	6	6	1	0	29	506
15-17	08	18	7	1	0	1	27	458
Lapsed kokku	09	80	29	17	5	2	133	2732
neist vanuses 0-6	10	17	8	5	2	0	32	768
7-14	11	35	13	11	2	1	62	1334
15-17	12	28	8	1	1	1	39	630

Joonis 3. Üksinda viibivad lapsed Turvakodus (H-veeb, 2022)

Turvakoduteenusele ei suunata psüühikahäiretega lapsi ja täisealisi, kes on oma käitumiselt agressiivsed nii endale kui teistele. Samuti ei suunata teenusele lapsi ja täisealisi, kellel on ägedad haigustunnused. Lisaks toksikoosi või narkootikumide ja alkoholi kasutamise tunnustega lapsi ja täisealisi. (Turvakodu, 2022)

Turvakoduteenuse osutamine lõpetatakse, kui teenuse vajadus pole enam põhjendatud, kui teenusel olija on sooritanud õiguserikkumise ning tema paigutamine mujale on vajalik, taotluse esitamisel lapse elukohajärgse valla- või linnavalitsuse poolt, kui last kasvatav isik esitab taotluse ja on tõestanud, et tagab lapsele turvalisuse või turvakodus viibiva isiku tekitatud sisekorraeeskirjade rikkumise eest. (Turvakodu, 2022)

Laste lahkumine teenuselt on erinev. On lapsi, kes saavad tagasi minna koju oma bioloogilise perekonna juurde ja on juhtumeid, kui lapsel pole võimalust enam oma bioloogilise pere juurde naasta. Statistikast lähtuvalt paigutatakse lapsed turvakodust edasi kas asendus- või perekodusse, hooldusperesse või eestkoste peresse (vt joonis 4).

2021 aasta
3. Teenust saanud isikute lahkumine (aruandeaasta jooksul)
Tartu Laste Turvakodu

Sihtkoht	Rea nr	Isikuid teenusel viibimise kestuse järgi					Kokku isikuid
		kuni 7 ööpäeva	8-30 ööpäeva	31-90 ööpäeva	91-180 ööpäeva	üle 180 ööpäeva	
A	B	1	2	3	4	5	6
Täisealised	01	11	5	4	1	0	21
sh koju	02	6	3	3	0	0	12
järeldustusteenust saada	03	0	0	0	0	0	0
väljaspool kodu osutatavat üldhooldusteenust saada	04	0	0	0	0	0	0
kohaliku omavalitsuse pakutavasse eluruumi	05	2	1	1	1	0	5
Muu/teadmata	06	3	1	0	0	0	4
Lapsed	07	91	29	17	4	1	142
sh bioloogilisse perekonda (koju) tagasi	08	80	17	5	0	0	102
asendushooldusteenust saada asendus- või perekodus (asenduskodusse või perekodusse)	09	9	6	8	4	1	28
asendushooldusteenust saada hooldusperes (hooldusperre)	10	0	0	0	0	0	0
eestkostja juurde elama (eestkosteperre)	11	0	0	0	0	0	0
muu / teadmata	12	2	6	4	0	0	12
Kokku teenust saamast lahkunud isikuid	13	102	34	21	5	1	163

Joonis 4. Teenuselt lahkunud isikute edasine liikumine (H-veeb, 2022)

Vaadates 2021. aasta statistikat, saab välja tuua erinevad hooldusteenused, kuhu lapsed turvakodust edasi liiguvad.

Asendushooldusteenus Eestis on kohaliku omavalitsuse üksuse korraldatav sotsiaalteenus, mis tagab lapsele turvalise ja arenguks soodsa elukeskkonna ning kus toimub lapse ettevalmistamine võimetekohaseks toimetulekuks täisealisena. Asendushooldusteenusel saab laps viibida pika- või lühiajaliselt. Asendushooldusteenusel tagatakse lapse heaolu ja õigused ning lisaks rahuldatakse tema põhivajadused ja võimaldatakse peresarnased elutingimused. Asendushooldusteenust osutatakse pikaajalise ööpäevaringse teenusena lapsele, kelle vanemale on tema piiratud teovõime tõttu määratud eestkostja, vanem on surnud, vanema hooldusõigus lapse suhtes on peatatud, piiratud või täielikult ära võetud või kes on vanemast eraldatud. Asendushooldusteenust võib osutada ka lühiajaliselt, kui vanem on andnud nõusoleku; teenuse kestvus perioodiliselt või ajutiselt kuni 90 päeva. (Asendus- ja järeldust, 2023)

Asendushooldusteenust saab osutada kolmel viisil – perekodus, asenduskodus ja hooldusperes. Kui otsustatakse laps teenusele suunata, siis esmalt tuleb eelistada hooldusperet, erandina lapse huve arvestades perekodu-või asenduskodu. Asendushooldusteenust osutav isik on tavaliselt kasvataja, perevanem või hoolduspere vanem. Kõik vastutavad isikud peavad vastama kehtestatud nõuetele. Asendushooldusteenust rahastatakse lapse eest vastutavale isikule kohaliku omavalitsuse eelarvest. Lapse ülalpidamiseks tulevad lisavajadused rahastab riik. (Asendus- ja järeldust, 2023)

Asendushooldusteenuse osutamine asenduskodus on teenuse osutamine, kus võib viibida samal ajal kuni kuus last ja teenust osutatakse kasvatajatega peres. Pere võib suurendada erandina, kui vaja on tagada laste kooskasvamine. Erandi tegemisel peab arvestama, et see peab olema kõigi asendushooldusel olevate laste huvides ning laste arvu suurendamiseks peavad nõusoleku andma kõigi laste seaduslikud esindajad. Samuti tuleb erand kooskõlastada sotsiaalkindlustusametiga ja saada selleks nende käest luba. Töötajad töötavad tavaliselt sellistes asutustes töölepingu alusel ja seetõttu on tavaliselt töötajaid sellistes asutustes rohkem ning nad vahetuvad graafiku alusel. (Asendus- ja järelhooldus, 2023)

Asendushooldusteenuse osutamine perekodus on teenuse osutamine, kus võib samal ajal olla kuni kuus last. Kui asenduskodus vastutab laste eest kasvataja, siis perekodus vastutab laste eest perevanem, kes elab kas lühi- või pikaajaliselt koos perekodus elavate lastega. Ühe perevanema minimaalne tööaeg on kümme ööpäeva. Perevanem elab lastega koos ööpäevaringselt. (Asendus- ja järelhooldus, 2023)

Hoolduspere on pere, kes kasvatab oma kodus teistest vanematest sündinud last. Ta hoolitseb lapse eest kas ajutiselt, pikaajaliselt või seni, kuni laps saab täiskasvanuks. Samas on võimalik, et ta hoolitseb lapse eest seni, kuni lapse bioloogiline pere on valmis last uuesti kasvatama. (Hoolduspere vanemaks saamine, 2023) Eestis on STARis (sotsiaalteenuste-ja toetuste andmeregister) ära hinnatud 37 sobivat hooldusperet, kes ootavad oma perre last. 2022. aasta andmete seisuga elab 154 last hooldusperedes. Hooldusperede andmed muutuvad igapäevaselt.

Kokkuvõtteks saab välja tuua, et turvakoduteenusele suunatud laste ja lastekaitsespetsialisti töö vahel on märgatav seos. Seos lähtub sellest, kas ja kui kiiresti on märgatud lastekaitsespetsialisti poolt abivajavat peret. Kui lastekaitsespetsialisti poolt perele suunatud teenused jõuavad pereni sellel hetkel, kui pere vastuvõtlikkus on juba liiga madal, siis pole pakutavatest teenustest enam abi.

Seega jõutakse tihti asjaoluni, et lapsed tuleb nende heaolu nimel eemaldada perest ja paigutada turvakoduteenusele. 2021. aasta statistika põhjal saab välja tuua, et turvakodu teenust kasutas 167 isikut, kellest 29 isikut viibis turvakoduteenusel rohkem kui ühe kuu. Hea tava kohaselt võiks turvakoduteenuse kestvus olla lapsel kuni kaks kuud, aga tegelikkuses ollakse teenusel oodatust kauem. Kauem viibimise põhjuseks on kas kohaliku omavalitsuse mitte piisavalt kiire tegutsemine või on vahel mõni teine põhjust.

3 LÕPUTÖÖ METOODIKA

Antud peatükis annab autor ülevaate lõputöö eesmärgist, valitud metoodikast ja valimist. Samuti kirjeldab autor andmekogumise ja -analüüsi meetodit. Uurimistöö põhineb kvalitatiivsel meetodil.

3.1 Probleemipüstitus, eesmärk ja uurimisülesanded

Uurimisprobleemiks on laste pikaajaline viibimine turvakoduteenusel. Tuues välja statistika, siis viibis 2021. aasta statistikaandmete alusel turvakoduteenusel 104 klienti, kes olid turvakoduteenusel kuni seitse ööpäeva. Kaheksa päeva kuni kuu viibis teenusel 34 klienti. Üks kuni kolm kuud viibis teenusel 21 klienti. Kolm kuni kuus kuud oli teenusel 6 klienti, aga samas oli 2 klienti, kes olid teenusel rohkem kui 180 päeva (vt joonis 1). Lähtudes laste heaolust, ei ole pikaajaline turvakodus viibimine nende vaimsele seisundile hea. Kuna turvakodus lapsed pidevalt vahetuvad, ei ole sealne elukeskkond neile stabiilne.

Lõputöö eesmärgiks on analüüsida lastekaitespetsialistide kogemustest lähtuvalt kasutatavaid meetmeid, mis aitavad taastada turvakodus viibivale lapsele turvalise kasvukeskkonna.

Eesmärgi saavutamiseks püstitas autor järgmised uurimisülesanded:

- Analüüsida, milliseid tegevusi teeb lastekaitespetsialist täpsemalt, kui laps on jõudnud turvakodusse;
- Uurida, milliseid ennetatavaid meetmeid saab kasutada, et vältida laste turvakodusse jõudmist;
- Analüüsida, miks osad lapsed jäävad turvakodusse pikemaks perioodiks.

3.2 Andmete kogumise ja tulemuste analüüs

Oma töös valis autor kvalitatiivse meetodi. Kvalitatiivuuringu üks laialt kasutatavaid meetodeid on intervjuu, mille andmekogumiseks kasutas autor poolstruktureeritud intervjuud. Laherand (2008) järgi on antud andmete kogumise meetod vabam ning annab intervjuueerijale võimaluse esitada vajadusel täpsustavaid lisaküsimusi (Laherand, 2008). Intervjuukava koosnes 15 küsimusest, sealhulgas sissejuhatavatest küsimustest ja abiküsimustest.

Uuringu usaldusväärsuse suurendamiseks kasutati prooviintervjuud, mille käigus selgus küsimuste sobivus ning küsimuste arusaadavus intervjuueeritavale. Prooviintervjuu viidi läbi samadele kriteeriumidele vastavale uuritavale ning see kestis 25 minutit. Prooviintervjuu tulemusel selgus, et intervjuukavas tuleb teha muudatusi: mõned intervjuu küsimused pidi ümber sõnastama ning lisama

abistavaid küsimusi. Prooviintervjuus saadud andmeid autor antud uuringus ei kajasta.

Antud prooviintervjuu aitas töö autoril mõista intervjuueerimise keerukust ning seetõttu oli toeks põhjalikumate ja sisukamate intervjuude läbiviimisel. Intervjuueeritavatega lepidi e-maili teel kokku sobiv aeg kohtumiseks ja intervjuu läbiviimiseks. Seitsmest uuritavast viiel toimus intervjuu Tartu Linnavalitsuse tööruumides ehk intervjuueeritava oma kabinetis. Viimase kahe intervjuueeritavaga toimus intervjuu turvakodu juhtkonna ruumides. Enne intervjuud tutvustas autor intervjuueeritavatele uurimistöö eesmärgi ning teavitati intervjuu salvestamisest. Samuti lähtus intervjuusid tehes konfidentsiaalsusprintsibist.

Intervjuud viidi läbi ajavahemikus 20. veebruar kuni 13. märts. Kõige pikem intervjuu kestis 45 minutit ja lühem 25 minutit. Intervjuude ajal tegi intervjuueerija täpsustavaid lisamärkmeid. Autor salvestas intervjuud salvestati, hiljem transkribeeris andmed. Transkribeeritud intervjuude lugemine võimaldas saada parema ülevaate saadud materjalist. Edasi viis autor läbi intervjuude tekstide kodeerimise, kus kasutas kvalitatiivset analüüsi.

Lõputöö valimi moodustas kaks Tartu Laste Turvakodu töötajat ja viis lastekaitse spetsialisti. Intervjuude läbimisel lähtus autor konfidentsiaalsusprintsibist. Kõik intervjuueeritavad osalesid uuringus vabatahtlikult ja autor teavitas eelnevalt intervjuueeritavaid, et kasutab saadud infot ainult uurimistöö tarbeks. Samuti ei avalda autor lõputöös intervjuueeritavate nimesid. Autor transkribeeris respondentide intervjuud ning toob uuringus välja tsitaatidena, mille alguse märgib “/.../” ning mille kirjutab kursiivis. Respondentide anonüümsus tsitaatidega on tagatud järgnevalt: L1...L5 ja T1, T2.

3.3 Valim ja konfidentsiaalsusprintsip

Valim on kindlal viisil eraldatud osa üldkogumist, mida analüüsis kasutatakse üldkogumi asemel. Statistilise küsitluse jaoks on oluline, et valiku põhiprintsiibiks oleks juhuslikkus, mis tagab kõigile populatsiooni indiviididele võrdsed võimalused valimisse sattuda. Sel juhul on lootust saada niisugune osa üldkogumist kui tervikust, mis peegeldaks üldkogumi omadusi adekvaatselt. (Tooding, 2015).

Sõltumata sellest, millist meetodit esmaseks andmete kogumiseks kasutada, on uurijal vaja otsustada, kas koguda andmeid sihtrühma kõigi liikmete (üldkogum) kohta või teha sihtrühma valik (moodustada valim). Mitte juhuvalimid, kus üldkogumi elemendi valimisse sattumise tõenäosus oleneb kriteeriumidest, mis uurija on paika pannud. (Kuusik, 2010). Autor tugines valimi valikul omaotsustuslikule valimile. Omaotsustuslik valim tähendab, et uurija valib üldkogumist liikmed valimisse oma otsuse alusel (Kuusik, 2010).

4 UURIMISTULEMUSED JA ANALÜÜS

Lõputöö eesmärgiks oli analüüsida lastekaitsespetsialistide kogemustest lähtuvalt, millised on lastekaitse poolsed tegevused turvakodus viibivale lapsele, et taastada kiiremas korras lapse turvaline kasvukeskkond. Tulemused esitab autor uurimisülesannete kaupa. Esimesele uurimisülesandele moodustub analüüsis kaks peakategooriat, milleks olid turvakodusse jõudmise põhjused ja lastekaitse poolsed tegevused. Teise uurimisülesande põhjal moodustub analüüsis peatükk, kus tuuakse välja lastekaitse poolsed ennetustegevused, et laps ei jõuaks turvakodusse. Kolmanda uurimisülesande analüüs moodustab peatüki, kus autor toob välja, miks laste turvakodus viibimise periood on pikk või lühike.

4.1 Turvakodusse jõudmise põhjused ja lastekaitse poolsed tegevused

Intervjueeritavad rääkisid erinevatest põhjustest, miks lapsed jõuavad turvakodusse. Kui käesoleva töö autor ja intervjueeritav põhjuseid lähemalt uurisid, jõudsid nad tõdemusele, et erinevad põhjused on omavahel seotud. Näiteks kui tuua välja hooletusse jätmine, siis sellega kaasneb tihtilugu alkoholi või muude narkootiliste ainete tarvitamine, samuti vägivald, mille peale jooksevad lapsed kodust ära ja tekib hulkurlus. Samas enamikel juhtudel ei pruugi olla vägivald suunatud lapsele, vaid toimub hoopis lapsevanemate vahel, aga see mõjutab last ja laps vajab selle tõttu abi.

Samuti tõid intervjueeritavad välja lähisuhtevägivalla, mis kajastub ka siis, kui lapsevanematel on lähisuhtevägivald, mis mõjub lapsele. Kolm lastekaitsespetsialisti ja mõlemad turvakodu töötajad tõid turvakodusse sattumise põhjuseks hädaohus oleva lapse, kes on toodud turvakodusse politsei või lastekaitsespetsialisti poolt. Enamik selliseid olukordi on tingitud lapsevanema alkoholi probleemist.

Sellistel juhtudel on vajalik kas lapsevanema nõusolek või tehakse lastekaitsespetsialisti poolt perest eraldamise otsus. Lastekaitseaduse alusel tuleb perest eraldatud laps paigutada turvalisse kohta, kus kohalik omavalitsus peab hindama lapse abivajadust ning 72 tunni jooksul pöörduma kohtusse esialgse õiguskaitse korras (Hädaohus olev laps, 2022)

/.../ „Üldiselt ikka toimetab politsei lapsed turvakodusse, kuna lastel pole kodus olnud turvaline olla, tavaliselt on kodus toimunud lähi suhte vägivald, see kajastub ka siis kui vägivald on toimunud lapsevanemate vahel, sest see mõjuta ka last“ (T2)

2021. aastal viibis h-veebi andmete alusel turvakodus 50 klienti, kes olid kannatanud lähisuhtevägivalla käes, mis omakorda moodustab kogu klientuurist 29,94%. Lähisuhtevägivalla all

kannatavate laste vanus jääb vahemikku 7-14 eluaastat, mis näitab, et juba noorukieas kogetakse ise füüsilist vägivalda või ollakse kõrvaltvaataja, mis jätab aga traumaatilise mälestuse ning mustrid võivad korduda noore enda täiskasvanuelus. (Turvakodu, 2022).

Teiseks põhjuseks toodi välja, et lastel pole kusagil olla. Kodus nad olla ei saa, kuna nad kas kardavad või vanemad ei taha neid sinna. Keegi ei huvitu neist ja nende tegemistest ning sellest, kuidas neil läheb. Kõik uuritavad nimetasid hooletusse jätmist. Lapse hooletusse jätmine on füüsiliste ja tervislike vajaduste ja ohutuse järelevalve ebapiisav või puudulik tagamine, mis on seadusega keelatud (Lastekaitseseadus, 2014).

/.../ „Turvakodusse jõuavad lapsed peamiselt, kes on hooletusse jäetud“ (L1)

Kõik intervjuus osalenud töid veel laste turvakodusse jõudmise põhjuseks vanemate poolse hülgamise ehk siis lapsevanem ise toob oma lapse turvakodusse, kuna lapsevanem ei saa enam ise oma lapsega hakkama. Kas lapsed ei pea kokkulepetest kinni, ei täida koolikohustusi või ei viibi öösiti kodus. Lapsevanemad leiavad, et nende jaoks on lihtsam, kui keegi teine nende last kasvatada ja õpetada, milleks antud olukorras on algselt turvakodu. Kahjuks ei saada aru sellest, mis tunde see lapsele tekitab, kui tema ema/isa on temast loobunud. Sellise tegevusega on lapsevanem jätnud täitmata lapse jaoks kaks põhilist vajadust, milleks on turvalisuse vajadus ning armastuse ja kuuluvuse vajadus (Maslow, 2007).

/.../ „lapsevanem tõi lapse, ehk siis tehke temaga ise, mis te tahate“ (T1)

Samuti toodi välja, et lapsed ise tulevad turvakodusse või helistavad lasteabiinile, et neil ei ole kodus turvaline ja nad ei taha koju minna. Sellisel juhul soovib lasteabiin lapsel pöörduda turvakodusse.

/.../ „teinud kõne laste abi telefonile, et ei taha koju minna, nad kardavad, kuna kodus on tüli“ (L2)

Lisaks rääkisid nii turvakodu töötajad kui lastekaitse spetsialistid, et paigutavad lapsed koos vanematega turvakodusse, et turvakodu töötajad saaksid jälgida, kuidas vanemad saavad oma lapse/lastega hakkama, kas neil on piisavalt oskusi ja tahet oma last kasvatada. Sellisel puhul peavad töötajad kõik märkused kirja panema ja iga lapse ja lapsevanema kohta teeb turvakodu sotsiaalpedagoog kokkuvõtte. Selle saab lastekaitse spetsialist päringu teel endale, et saada teada, milline on olukord lapse ja lapsevanema vahel ja kas lapsevanem suudab lapsega iseseisvalt hakkama saada.

Siinkohal saab kinnitada, et lapse arengus on olulised nii emotsionaalne, sotsiaalne kui ka kognitiivne

areng, mida pere peab lapsele tagama, et mitte sattuda turvakodusse. Vanema roll on tagada lapsele erinevaid oskusi, et laps oskaks mõista enda ja teiste tundeid ning toime tulla konfliktidega. Samuti julgustama last täitma oma ülesandeid ja kohustusi. Oluline on last tunnustada ja tagada eakohased sotsiaalsed oskused. (Lapse arengu etapid, 2022)

/.../ „paigutatakse olukorra hindamiseks, et jälgida, kuidas vanem oma lapsega hakkama saab“ (L5)

Samuti töid kõik intervjueritavad välja, et lapsed jõuavad turvakodusse hulkurluse tõttu. Toodi välja, et kas politsei leiab öösel linna peal ringi hulkuvad lapsed või on toimunud väljakutse ja politsei kohalejõudmisel tuvastatakse, et seltskonnas on alaealisi lapsi, kes viibivad võõras korteris/asukohas. Kui vanematega ei saada ühendust või pole vanematel võimalik oma lastele järele tulla, siis paigutatakse laps turvalisuse huvides turvakodusse kas vanemaga kokku leppides, et vanem tuleb hommikul lapsele järele või vanemaga ühenduse puudumisel kokkuleppel turvakoduga, et proovitakse vanem kätte saada.

/.../ „kui vanem ei saa järgi tulla või laps on teisest linnas ja bussi enam ei liigu, siis tuuakse nad meile“ (T1)

Töö autor on seisukohal, et igal lapsel on turvakodusse jõudmiseks oma põhjus, aga samas vaadates 2021. aasta statistikat ja läbiviidud intervjuusid, siis saab tuua välja, et peamised põhjused turvakodusse jõudmisel on lähisuhtevägivald, alkoholi tarbimine ja hoolimatus. Intervjuudes tuli väga selgelt esile, et nende kolme põhjuse puhul üks mõjutab teist.

Samuti nagu on toodud välja Maslow' inimvajaduste hierarhias, et lastel on oluline, et oleks täidetud baasvajadused, toovad ka välja turvakodu ja lastekaitse töötajad.

/.../ „esmaselt on baasvajaduste rahuldamine, mille täidab ära turvakodu, et lapsel oleks riided, soe toit, koht kus olla.“ (T2)

Edasi toimub lapse ärakuulamine ja selgitatakse välja tema vajadused. Intervjuu tulemuse põhjal võib öelda, et lastekaitse spetsialist kasutab kõiki võimalusi, et abivajavat last aidata, kuid samas tuleb ka välja, et suurema osa tööd teeb siiski ära turvakodu ning et lastekaitse spetsialist on lihtsalt isik, kes kinnitab vajadusel teatud otsused.

/.../ „turvakodu teeb lapsega igapäevast tööd, mina kinnitan teenuse, no näiteks kui laps vajab psühholoogilist teenust, siis mina kinnitan selle“ (L3)

/.../ „Aga muidu on tavaline, et lapsed saavad psühholoogilist abi turvakodust“ (L4)

Lisaks toovad lastekaitsepspetsialistid välja, et hindavad igat lapse olukorda, et määrata, milliseid teenuseid laps vajab. Kindlasti, kui lapsel on juba määratud mõni teenus, siis neid ka jätkatakse. Lapsele määratakse vajadusel nõustamisteenus, psühhiaatriaõe teenus, psühholoogiteenus, loovterapeuditeenus, pereteraapiateenus, tugiisiku teenus. Samas aga toovad turvakodu töötajad välja, et nemad teevad lastekaitsepspetsialistile ettepanekuid selle kohta, mis teenused laps vajab, kuna nemad on lapsega igapäevaselt koos ja märkavad kõige rohkem lapse vajadusi.

Lastekaitsepspetsialistid kinnitavad, et käituvad iga turvakodusse sattunud lapse osas juhtumipõhiselt. Tervikliku abivajaduse hindamisel lähtub lastekaitsepspetsialist kõikidest kriteeriumidest, et abi osutamisel osutada sobiv teenus lapsele või perele. (Kutsekoda, 2022)

/.../ „kuna meie oleme lapsega koos igapäevaselt, siis meie märkame, mis teenuseid oleks lapsele vaja ja teeme lastekaitsepspetsialistile sellekohase ettepaneku“ (T1)

Samuti tõid turvakodu töötajad intervjuus välja, et nemad käivad lastega erinevates asutustes. Kuigi perekonnaseaduse kohaselt tuleb eestkostja ülesandeid täita eestkostetasutusel ehk kohalikul omavalitsusel. Füüsilise eestkostja määramiseni täidab eestkostja ülesandeid alaealise lapse rahvastikuregistrisse kantud elukoha järgne valla- või linnavalitsus, kellel on seadusest tulenevad eestkostja õigused ja kohustused. Seega ei saa kohalik omavalitsus eestkostja ülesandeid delegeerida edasi teenusosutajale. (Perekonnaseadus 2009)

/.../ „ teeme tihedat koostööd turvakodu sotsiaalpedagoogiga ja tema käib ka lastega vajadusel erinevatel arsti vastuvõttudel“ (L1)

Samas tuleb uurimusest välja, et lastekaitsepspetsialistid koostavad iga lapse puhul juhtumiplaani ja hakkavad selle järgi oma toimetusi tegema, kaasates selleks vajadusel erinevad teenused ja asutused. Näiteks peresateenus, mitmedimensiooniline pereteraapia (MDFT), mis on tõsise riskikäitumisega noorte käitumise muutmiseks, samuti kasutatakse programmi Imelised aastad. Imelised aastad on neljakuuline programm vanematele, kes tahavad õppida, kuidas lastega toime tulla (Igale lapsele pere, 2022).

/.../ „kui pere on olnud meil juba pikka aega probleemne, siis kasutame kõiki teenuseid mis vähegi võimalik ja oleks sellele perele kasulik“ (L4)

Intervjueeritavad tõid välja, et ka peredele pakutakse erinevaid teenuseid. Täiskasvanutega on aga

lihtsam, kuna omavahel tehakse kokkulepped või on kohus teinud kokkuleppe ning lastekaitsepspetsialist saab kokkuleppe alusel teha erinevaid toiminguid, näiteks ametiasutusse päringu, kas lapsevanem on seal käinud.

Üks intervjuueeritav tõi välja, et kui kohus on määranud vanema sõltuvusravile, siis teeb tema asutusele päringu, küsides, millal ravi algab ja kaua kestab. Peale ravi lõppu teeb lastekaitsepspetsialist uue päringu, küsides, millised on ravi tulemused. Lastekaitsepspetsialistid toovad välja, et sellised kokkulepped lihtsustavad nende tööd, sest tänu nendele on ka näha, kas lapsevanem on valmis ja suudab teha koostööd.

/.../ „see on jälle üks hea koostöökoht, kus näeme kohe ära, kas vanem on huvitatud koostööst või mitte“ (L3)

Samuti tuleb uurimusest välja, et nii nagu on kohustused täiskasvanutel, on ka lastel. Nii täiskasvanutel kui ka lastel käivad õigused, kohustused ja vastutus käsikäes. (Laste ja noorte õigused ja kohustused, 2022)

SSellest lähtuvalt kasutavad lastekaitsepspetsialistid pereteraapiat, kus tihti tulevad välja probleemide põhjused. Sageli on nendeks laste poolt kohustuste mittetäitmine, kuid tihti unustavad lapsevanemad ära, et ka see on millestki tingitud. Maslow' teooria viitab sellele, et üksikisikud peavad täitma oma madalama taseme vajadused, enne kui nad saavad kõrgematele vajadustele edasi liikuda. Ehk, kui inimese vajadused on ühel tasandil rahuldatud, ei ole ta enam nii motiveeritud sellel tasemel vajadusi täitma ning keskendub selle asemel vajaduste täitmisele järgmisel tasandil (Maslow, 1987).

/.../ „pereteenus on meie üks suur koostöökoht nii lapsevanemate kui lapse endaga, sest seal tuleb tihti välja põhjused, millest algselt ei räägi kumbki osapool“ (L4)

Kokkuvõtvalt võib öelda, et peamisteks põhjusteks laste turvakodusse jõudmisel on lähisuhtevägivald, alkoholi tarvitamine ja laste hooletusse jätmine. Nende põhjuste puhul viib lastekaitsepspetsialist läbi erinevad tegevused, milleks on nõustamine, erinevatele teenustele suunamine ja kõikvõimalik psühholoogiline abi. Samuti jõudis autor järeldusele, et väga suure osa tööst teeb ära turvakodu meeskond.

4.2 Lastekaitse poolsed ennetavad tegevused, et laps ei satuks turvakodusse

Lastekaitsepspetsialistid tõid välja, et oma töös teevad nad kogu aeg ennetustööd. Samas tõid nad välja, et kui pere on nende jaoks uus ja neil puudub eelnev kokkupuude, siis on raske selle perega

ennetustööd teha, kuna nad ei tunne perekonda. Intervjueeritavad tõid välja, et teevad koostööd peredega, suunates nad erinevatele teenustele ja nõustades, et hoida ära olukord, kuhu peab juba sekkuma politsei.

/.../ „et hoida ära olukorda kuhu sekkub politsei kuna vanemad on alkoholi joobes ja lapsed tuleb eraldada turvalisse keskkonda, milleks on turvakodu“ (L1)

Siinkohal toodi välja, et sellist olukorda ära hoidmaks on vaja kõigepealt vanematele selgitada, mis on nende kohustused lapsevanemana ja mida tähendab lapse heaolu ja turvaline kasvukeskkond. Toetudes Eriksoni teooriale, on oluline märkida, et laste emotsionaalse kasvu jaoks on oluline areneda teatud järjestuse järgi. Siin on oluline jälgida, et oleks olemas sotsialiseerumine, mis aitab arendada isiklikku identiteeti. (Krull, 2018)

Samuti märgib Erikson oma teoorias ühise arengu tähtsuse. See tähendab, et vanemad mõjutavad lapse arengut ja vastupidi ehk lapsed mõjutavad vanema arengut.

/.../ „selgitame vanematele, millist rolli mängivad nemad lapse arengus“ (L3)

Samuti tõid intervjueeritavad välja, et ennetustöös saab suure osa tööst ära teha ühiskond. Kui keegi märkab mõne lapse puhul midagi kahtlast, siis alati tasuks sellest teatada. Üks intervjueeritav tõi välja juhtumi, kus kasvataja märkas juba mitmeid kuid lasteaiarühmas käiva lapse puhul, et laps tuleb hommikuti lasteaeda ja on väga väsinud. Samuti lõhnasid lapse riided suitsuhaisu järele. Mitmeid kordi oli laps must. Kui mitu kuud toimusid sellised märkamised, siis ühel hommikul jõudis laps lasteaeda ja silma juurest oli sinine ja marraskil. Kui kasvataja lapselt uuris, mis juhtus, siis algselt laps kartis, aga lõpuks ütles, et issi lõi. Peale seda andis kasvataja juhtunust teada lastekaitsele.

/.../ „mis sinuga juhtus, kas kukkusid, või tegi keegi sulle liiga?“ (L5)

2021. aasta statistika põhjal satuvad kõige sagedamini lapsed turvakodusse lähisuhtevägivalla tõttu. (H-veeb,2022)

Siinkohal saab välja tuua, et kasvataja oleks pidanud koheselt oma märkamistest teada andma, et lastekaitse spetsialist oleks varem saanud alustada oma tööd. Samuti toovad spetsialistid välja, et iga indiviid võiks märgata rohkem enda ümber toimuvat, olgu selleks siis naabrite juures pidu, kus kisa läheb kahtlaseks või vägivalda kasutavad täiskasvanud oma laste suhtes.

Laste heaolu ja turvalisuse tagamiseks on täiskasvanute poolt koostatud ning ÜRO poolt vastu võetud lapse õiguste konventsioon. (Lastekaitse Liit, 2022).

/.../ „ühiskonna panus ennetustöösse on meie töös suureks abiks“ (L4)

Samuti tõid intervjueritavad välja, et oma töös kasutavad nad ennetusmeetmena võrgustikutööd, et teavitada ja teha koostööd erinevate isikutega, kes just selle lapse juhtumiga on seotud. Samuti käivad nad koos piirkonnapolitseiga rääkimas koolis laste õigustest, aga samas ka kohustustest. Olenemata lapse vanusest, on kõikidel lastel õigused, aga ka vastutus nende õiguste teostamisel. See tähendab, et kõikidel õigustel on piirid ja laps peab oma õiguste teostamisel arvestama teiste laste ning täiskasvanute õigustega. Siiski on oluline, et nii täiskasvanud kui ka lapsed teadvustaksid, et õigused, kohustused ja vastutus käivad käsikäes. (Laste ja noorte õigused ja kohustused, 2022)

/.../ „nii nagu täiskasvanud, nii peavad ka lapsed oma ja teiste õigustega arvestama“ (L3)

Kokkuvõtvalt toob autor välja, et lastekaitse spetsialisti töö hõlmab suuresti ennetustööd, et laste turvakodusse jõudmist ära hoida. Samuti jõudis autor arusaamale, et ühiskond saab laste heaks päris palju ennetustööd ära teha, puudu jääb indiviidide enda julgusest ja samuti tahtest sekkuda teiste inimeste asjadesse ehk siis teavitamisest õigele spetsialistile.

4.3 Turvakodus viibimise perioodi pikkuse põhjused

Käesolevas töös selgub, et laste turvakodus viibimise aeg on erinev. Eelkõige sõltub viibimise aeg sellest, mis põhjustel ja kuidas laps turvakodusse paigutati. Sealt vaadatakse edasi, mis on järgnevad tegevused: kas laps saab naasta uuesti koju või on vaja laps perest eraldada. Laste õiguste konventsioonis on välja toodud punktid, mille täitmist peab kindlasti järgima lastekaitse spetsialist. Konventsioonis on toodud välja, et kõikidel lastel on oluline üles kasvada perekonnas. Kuivõrd vanematel on esmane kohustus last kaitsta, hoida ning tagada tema eakohane areng, proovitakse teha kõike, et laps saaks naasta perekonna juurde (Lastekaitse Liit, 2022).

Kui tegemist on olukorraga, kus lapsevanem vajab abi, sõltub lapse turvakodus viibimise aeg lapsevanema probleemist. Kui lapsevanemal on vaja kergemat abi, on lapse viibimise periood lühem, kui aga vanemal on näiteks sõltuvusprobleemid ja vanem vajab ravi, siis pikeneb ka lapse turvakodus viibimise periood. Turvakodus viibimise perioodi saab lühendada, kui esmalt vaadatakse üle lapse perevõrgustik, et saada teada, kas lapsel ei oleks võimalik elada vanavanemate, õe, venna või tädi ja onu juures. Kui lastekaitse spetsialist teeb kindlaks, et perevõrgustikus on soodustatud isik, kes saab lapse ajutise kasvatamisega hakkama, siis suunatakse laps turvakodust pereliikme juurde elama.

/.../ „isegi kui tegelikult ei ole hooldusõigusega asi kohtus, siis võib ka juhtuda, et lapsed paigutatakse mõneks ajaks vanema nõusolekul mõne pereliikme juurde elama „ (L2)

Uurimusest tuli välja, et teiseks suureks põhjuseks, miks laste turvakodus viibimise periood on pikem, on asjaolu, et protsess jääb venima kohtumenetluse ajal. Venimise põhjus võib olla samuti erinev, kas pikad järjekorrad või ei ole kogutud piisavalt materjali kohtu jaoks. Laste osas otsuste tegemisel tuleb esmalt lähtuda laste huvidest ja heaolust (Lastekaitse Liit, 2022).

Siinkohal on vaja tõepärast materjali, mis ütleks, kuidas päriselt asjalood perekonnas on. Näiteks kui tegemist on kinnise lasteasutuse teenuse määramisega, siis kõigepealt on vaja tõendeid, et laps tõesti vajab seda teenust. Kui tõendid on olemas ja kohus kinnitab otsuse, siis võib kuluda aega, enne kui sellises lasteasutuses vabaneb koht.

/.../ „ teinekord on see klatti teenuse määramine ja koha ootamine päris pikk protsess“ (T1)

Samuti tuli uurimusest välja, et asenduspere protsess võib venida kuude pikkuseks. Esmalt tuleb leida pere ning siis tehakse esimene vestlus perega kas telefoni või Zoomi teel. Seejärel tuleb leitud pere koos lastekaitse spetsialistiga last külastama. Peale seda annab pere teada, kas nad ikka on valmis last enda perre võtma. Kui pere on nõus protsessiga jätkama, siis külastatakse last uuesti, peale mida teeb laps esmase paaritunnise külastuse tulevase asenduspere koju.

Teine kodukülastus on ühe ööpäeva pikkune, peale mida toimub nädalavahetuse külastus. Kui need külastused on toimunud, peab pere tegema oma otsuse, kas nad võtavad omale lapse perekonda või mitte. Samuti saab selles protsessis kaasa rääkida laps, kuna kõikidel lastel on õigus oma arvamusele ja õigus seda vabalt väljendada. Igal lapsel on õigus ära kuulamisele teda puudutavates asjades koolis, kodus ja ametiasutustes. (Lastekaitse Liit, 2022)

/.../ „ kõige kurvemaks teeb olukord, kui peale pikka asendusperega kohtumise protsessi, teeb pere otsuse, et ei soovi seda last, siis hakkab protsess uuesti algusest pihta, nii see turvakodu aeg pikeneb ja pikeneb“ (T2)

Tänaseni oli töö autor veendumusel, et lastele pole kõige parem turvakodus pikalt viibida, kuna sealne keskkond klientide suhtes pidevalt vaheldub ja puudub stabiilsus. Uurimusest tuleb aga välja, et tegelikult on lastel pigem parem olla turvakodus, kui saata neid erinevatesse kriisipereadesse.

Näiteks toob üks lastekaitse spetsialist välja, et lapse vaimsele tervisele oleks kahjulikum, kui pika menetlusprotsessi ajal paigutaks last erinevatesse kriisipereadesse. Lapsele on turvalisem, kui ta saab alguses viibida turvakodus ja alles siis liigub edasi kohta, mis jääb talle paikselt ja kindlaks elukohaks. Pigem proovitakse vältida asenduskodu ja kohe leida hoolduspere. Selline käitumine tähendab, et traumeeritakse võimalikult vähe last.

/.../ „ kui laps on turvakodus juba, siis mis me enam teda vahepeal asenduskodusse ei pane, et

*saaksime suhteliselt kohe alustada hoolduspere leidmise protsessi. Seda vähem traumeerime last“
/(L4)*

Lisaks tuleb uurimuses esile, et paljud lapsed satuvad turvakodusse korraks kas vanemate eksimuse või laste enda hooletuse tõttu. Turvakodu töötaja tõi mõned näited, kui lapsed sattusid turvakodusse vaid korraks. Üheks näiteks oli olukord, kus naabrid kutsusid politsei, kuna trepikojas oli kõva lärm. Politsei saabudes selgus, et ühes korteris oli toimunud pidu ja lapsevanem oli alkoholijoobes ja teist lapsevanemat polnud kodus. Laste turvalisust arvesse võttes otsustas politsei paigutada lapsed turvakodusse, kuna teine lapsevanem ei saanud koheselt koju pöörduda. Hommikul tuli teine lapsevanem lastele turvakodusse järele ja viis lapsed koju. Turvakodu töötaja toob välja, et pigem oli see lapsevanema ühekordne eksimus, sest rohkem pole selle perega probleeme olnud.

Samuti tõi turvakodu töötaja näite, et laste hooletus turvakodusse sattumisel on see, kui ollakse maalt tulnud linna ja sõpradega koos aega veetes unustatakse kella vaadata. Hiljem avastatakse, et on bussist maha jäädud ja rohkem busse koju ei sõida, samuti pole vanematel võimalik järele tulla. Sellistes olukordades tuleb kas laps ise turvakodusse või lapsevanem soovib lapsel turvakodus ööbida ja hommikul koju tulla.

/.../ „, kui laps jääb bussist maha, siis tuleb ta kas ise siia või soovib lapsevanem“ (T2)

Kokkuvõtvalt võib väita, et turvakodus olemise periood ei sõltu ainult lastekaitse spetsialistidest, vaid samuti lapsevanematest, kohtust, asenduspere või asenduskodu leidmise kiirusest. Samuti saab välja tuua, et teatud olukordades on lapsele pigem kasulik, kui laps saab pikemalt turvakodus viibida, mitte liikuda ühest elukohast teise. Asendushooldusteenuse asutused asuvad Eestis erinevates maakondades, kokku on neid 55. Hooldusperesid on hetkel ära hinnatud 37 sobivat hooldusperet, kes ootavad oma perre last. 2022. aasta andmete seisuga elab 154 last hooldusperedes. Hooldusperede andmed muutuvad igapäevaselt.

Järeldused ja ettepanekud:

- Autor jõudis järeldusele, et väga suure osa tööst teeb ära turvakodu meeskond.
- Sellega seoses on vaja tagada hästi koolitatud meeskond ning piisavalt meeskonnaliikmeid, et ennetada läbipõlemist.
- Ühiskond saab abivajavast lapsest teavitamisega teha ennetustööd.

- Samuti peab rohkem tegema teavitustööd nii laste kui täiskasvanute seas, et märgataks rohkem abivajavat last ja perekonda.
- Iga kodaniku märkamine ja teavitamine abivajavast lapsest või abivajavast täiskasvanust aitab teha paremat ennetustööd ning aitaks ära hoida keerulisi juhtumeid.
- Uurimistulemustest tuleb välja, et turvakodus olemise periood ei sõltu ainult kohaliku omavalitsuse lastekaitse spetsialistidest.
- Riigil ei ole piisavalt hooldusperesid ning asenduskoduteenus kohti, kuhu lapsi turvakoduteenuselt paigutada.
- Riik peaks pakkuma asendus- ja hooldusperedele soodsamaid ja toetavaid meetmeid. Mida rohkem oleks asendusperesid, seda kiiremini saaks laps liikuda turvakodust edasi perekonda.

Autor saab välja tuua järelduste ja ettepanekute põhjal, et lapsed jõuaksid kiiremini turvakoduteenuselt turvalisse kasvukeskkonda tagasi, kui oleks piisavalt hooldusperesid ja asenduskoduteenus kohti.

KOKKUVÕTE

Tänapäeva ühiskonnas on toimumas suured muutused, mis mõjutavad nii täiskasvanuid kui ka lapsi. Selle tõttu on perekondi, kelle majanduslik olukord on halvenenud ja see on viinud omavaheliste arusaamatusteni, mis on halvimaltel juhtudel lõppenud perevägivallaga. Kõik see omakorda mõjutab lapsi ja asjaolu, et lapsed jõuavad üha enam turvakoduteenusse.

Töö autor on arvamisel, et laste heaolu ja arengut silmas pidades on oluline, et lapse bioloogiline perekond võimaldaks lapsele Maslow' püramiidis välja toodud inimvajaduste hierharia. Töö autor on arvamisel, et kui mõni Maslow' püramiidis olevatest vajadustest jääb lapse puhul täitmata, siis võib see olla põhjuseks, miks lapsed satuvad turvakodusse.

Lõputöö eesmärgiks oli leida vastus küsimusele, millised on lastekaitse poolsed tegevused turvakodus viibivale lapsele, et taastada kiiremas korras lapse heaolu ja põhivajadused. Lõputöö uuringu läbiviimiseks kasutati kvalitatiivset uurimismetoodikat, mis lasi suhelda intervjuueeritavatega vahetult, aitas mõista intervjuueeritavate nägemusi ja kogemusi antud töö kontekstist ning võimaldas vajadusel küsimusi ümber formuleerida. Lõputöö läbiviimiseks püstitati uurimisküsimused ning lõputöö autori arvates sobis kvalitatiivne uurimismeetod kõige paremini ka püstitatud uurimisküsimustele vastuste leidmiseks. Lõputöö eesmärgi saavutamiseks püstitatud uurimisülesanded said täidetud ning uurimisprobleem tõestatud.

Läbiviidud uuringus tuli ilmsiks, miks lapsed jõuavad turvakodusse. Autor jõudis seisukohale, et igal lapsel on turvakodusse jõudmiseks oma põhjus. Samas vaadates 2021. aasta statistikat ja läbiviidud intervjuusid, saab tuua välja, et peamised põhjused turvakodusse jõudmisel on lähisuhtevägivald, alkoholi tarbimine ja hoolimatus. Intervjuudes tuli väga selgelt esile, et nende kolme põhjuse puhul üks põhjus mõjutab teist. Nende põhjuste puhul viib lastekaitse spetsialist läbi erinevad tegevused, milleks on nõustamine, erinevatele teenustele suunamine ja kõikvõimalik psühholoogiline abi. Samuti jõudis autor järeldusele, et väga suure osa tööst teeb ära turvakodu meeskond.

Autor leidis, et turvakodus olemise periood ei sõltu ainult lastekaitse spetsialistidest, vaid samuti lapsevanematest, kohtust, asenduspere või asenduskodu leidmise kiirusest. Samuti jõudis autor uurimuses järeldusele, et teatud olukordades on lapsele pigem kasulik, kui laps saab pikemalt turvakodus viibida, mitte liikuda ühest elukohast teise.

Autor jõudis järeldusele, et Eestis on küll 55 asendushooldusteenuse pakkujat, aga hetkel vaja minevast teenusehulgast on seda vähe, ehk siis teenusepakkujaid oleks vaja juurde. Samuti sai autor

teada, et hetkel on Eestis ära hinnatud 37 sobivat hooldusperet, kes ootavad oma perre last. 2022 aasta andmete seisuga elab 154 last hooldusperedes. Hooldusperede andmed muutuvad igapäevaselt.

Autor on oma lõputöös andnud ülevaate teoreetilistest lähtekohtadest, kirjeldanud lastekaitseseadust ja toonud välja lastekaitse spetsialisti tööülesanded lähtuvalt ametijuhendist. Autor on oma töös andnud sisulise ülevaate Tartu Laste Turvakodu ajaloost ja seal pakutavatest teenustest. Töö autor kavandas uurimistöö metoodika etapilise teostamise.

Kokkuvõtvalt võib öelda, et vanem mõjutab last ja vastupidi. Igal inimesel on kaheksa arenguetappi ja kõigil lapsevanematel on kohustus oma last kuni täiskasvanueani nendes etappides toetada ja õpetada. Kui lapsevanema toetus nendes etappides puudub, on tulemus laste puhul koheselt näha, kuna mitmes arenguetapis on lapse jaoks just olulised suhted oma vanematega. Samuti on lapsevanema taotluse puudumine üks põhjustest, miks lapsed satuvad turvakodusse.

Lõputöö aitas autoril mõista, et turvakodu pole koht, mida peaks ilmingimata vältima, vaid see on koht, kus lapsed saavad abi. Kuigi seal puudub igapäevane stabiilne keskkond, siis turvakodu meeskond annab endast kõik, et lapsel oleks turvaline seal ööbida. Samuti on turvakodus pikemal perioodil viibimine lapsele kasulik, mitte kahjulik. Pigem säästetakse sellega last, et hoiduda uutest traumadest.

VIIDATUD ALLIKAD

- Asendus- ja järelhooldus.* (02. 03 2023. a.). Allikas: Sotsiaalministeerium:
<https://www.sm.ee/asendus-ja-jareelhooldus>
- Eestkoste.* (01. 03 2019. a.). Allikas: Justiitsministeerium:
https://www.just.ee/sites/www.just.ee/files/eestkoste_22.08.2019.pdf
- Hoolduspere vanemaks saamine.* (11. 01 2023. a.). Allikas: Sotsiaalkindlustusamet:
<https://sotsiaalkindlustusamet.ee/abivajav-laps-ja-taiskasvanu/asendushooldus-ja-kasuvanemlus/hoolduspereks-saamine>
- H-veeb.* (12. 04 2023. a.). Allikas: Hoolekandestatistika aruannete internetipõhine koondamine:
https://hveeb.sm.ee/index.php?tid=1aWO8EsE53Izm1k_88R88888888_7WI5vv
- Hädaohus olev laps.* (29. 05 2022. a.). Allikas: Riigi teataja:
<https://www.riigiteataja.ee/akt/106122014001>
- Igale lapsele pere.* (29. 05 2022. a.). Allikas: MTÜ Igale Lapsele Pere:
<https://kasupered.ee/kasuvanem/moisted/>
- Krull, E. (2018). *Pedagoogilise psühholoogia käsiraamat*. Tartu: Tartu Ülikooli kirjastus.
- Kutsekoda. (27. 05 2022. a.). *Spetsialiseerumistega seotud kompetentsid*. Allikas: Kutsekoda:
<https://www.kutseregister.ee/ctrl/et/Standardid/vaata/10536213>
- Laherand, M.-L. (2008). *Kvalitatiivne uurimisviis*. Tallinn: Infotrükk.
- Laps on pere ootel.* (29. 05 2022. a.). Allikas: Tarkvanem: <https://tarkvanem.ee/kasupere/>
- Laps otsib hooldusperet.* (22. 04 2022. a.). Allikas: deutschlandfunk:
<https://www.deutschlandfunk.de/pflegekinder-zwischen-den-fronten-kind-sucht-obhut-100.html>
- Lapse arengu etapid.* (28. 05 2022. a.). Allikas: Tarkvanem: <https://tarkvanem.ee/suhe-lapsega/lapse-arenguetapid/6-11-a-lapse-areng/>
- Lapse õiguste ja heaolu tagamine.* (19. 11 2014. a.). Kasutamise kuupäev: 31. 01 2023. a., allikas Riigiteataja: <https://www.riigiteataja.ee/akt/LasteKS>
- Lapsed ja pered.* (27. 05 2022. a.). Allikas: Sotsiaalministeerium: <https://www.sm.ee/et/lapsed-ja-pered>
- Lapsesõbralik menetlus.* (26. 05 2022. a.). Allikas: ÜRO lapse õiguste konventsioon:
<https://lapsesobralikmenetlus.just.ee/et/spetsialistile-lapsesobraliku-menetluse-juhised/uro-lapse-oiguste-konventsioon>
- Laste ja noorte õigused ja kohustused.* (02. 05 2022. a.). Allikas: Õiguskantsler:

<https://www.oiguskantsler.ee/et/laste-ja-noorte-%C3%B5igused-ja-kohustused>

Laste ja pered abistamine. (13. 03 2023. a.). Allikas: Sotsiaalkindlustusamet: <https://www.sotsiaalkindlustusamet.ee/abivajav-laps-ja-taiskasvanu/laste-ja-perede-abistamine>

Lastekaitse Liit. (26. 05 2022. a.). Allikas: Lapse õiguste konventsioon: <https://www.lastekaitseliit.ee/et/lapseõigused/lapse-oigused/lapse-oiguste-konventsioon/>

Lastekaitse seadus. (19. 11 2014. a.). Kasutamise kuupäev: 29. 05 2022. a., allikas Riigiteataja: <https://www.riigiteataja.ee/akt/106122014001>

Lastekaitsetöötaja ja lapsega töötav isik. (01. 01 2018. a.). Kasutamise kuupäev: 15. 05 2022. a., allikas Riigiteataja: <https://www.riigiteataja.ee/akt/121122016024?leiaKehtiv>

Maslow. (1987). *Motivation and personality (3rd.ed.)*. New York: Harper Collins Publishers.

Maslow, A. H. (2007). *Motivatsioon ja isiksus*. Tallinn: Mantra Kirjastus.

Mutter-Kind-Einrichtung. (12. 04 2022. a.). Allikas: Mutter-Kind-Einrichtung: <http://www.mutter-kind-betreuung.de/>

Olm, A. (12. 02 2019. a.). *Eestkoste*. Allikas: Justiitsministeerium: https://www.just.ee/sites/www.just.ee/files/eestkoste_22.08.2019.pdf

Payne, M. (2014). *Modern social work theory / Malcolm Payne*. London, Palgrave.

Perekonnaseadus. (2009). Allikas: Riigi Teataja: <https://www.riigiteataja.ee/akt/13240237>

Politsei ja piirivalveamet. (25. 02 2023. a.). Allikas: Piirkondlik politseitöö: <https://www.politsei.ee/et/piirkondlik-politseitoetoe>

Psühholoogilised mõjud. (12. 04 2023. a.). Allikas: Maslow püramiid: http://materjalid.tmk.edu.ee/helle_liblik/ostukaitumine/pshholoogilised_mjud.html

Riigi Teataja. (13. 02 2023. a.). Allikas: Sotsiaalkindlustusameti põhimäärus: <https://www.riigiteataja.ee/akt/101022019018>

Sotsiaalhoolekande seadus. (03. 12 2022. a.). Allikas: Riigiteataja: <https://www.riigiteataja.ee/akt/113032019155>

Sotsiaalkindlustusamet. (10. 04 2023. a.). Allikas: Hoolduspere vanemaks saamine: <https://sotsiaalkindlustusamet.ee/abivajav-laps-ja-taiskasvanu/asendushooldus-ja-kasuvanemlus/hoolduspereks-saamine>

Sotsiaalkindlustusamet. (11. 01 2023. a.). Allikas: Mitmedimensiooniline pereteraapia: <https://sotsiaalkindlustusamet.ee/spetsialistile-ja-koostoopartnerile/laste-ja-noortega-tootavale-spetsialistile/mitmedimensiooniline>

Sotsiaalministeerium. (29. 04 2019. a.). *Sotsiaalministeerium*. Kasutamise kuupäev: 12. 05 2022. a., allikas Lapse õigused ja heaolu: <https://www.sm.ee/et/lapse-oigused-ja-heaolu-0>

Tervisearengu instituut. (18. 04 2023. a.). Allikas: Vanemlusprogramm „Imelised aastad”:
<https://tarkvanem.ee/koolitused/imelised-aastad/>

Turvakodu, T. L. (24. 05 2022. a.). *Tartu Laste Turvakodu.* Allikas: Tartu Laste Turvakodu:
<https://turvakodu.ee/et/asutus/ajalugu/>

Turvakoduteenus. (29. 05 2022. a.). Allikas: Sotsiaalkindlustusamet:
https://sotsiaalkindlustusamet.ee/sites/default/files/content-editors/Jarelevalve/KOV_noustamisyksus/turvakoduteenuse_juhend.pdf

Turvakoduteenus. (29. 05 2022. a.). Allikas: Sotsiaalkindlustusamet:
https://sotsiaalkindlustusamet.ee/sites/default/files/content-editors/Jarelevalve/KOV_noustamisyksus/turvakoduteenuse_juhend.pdf

Turvakoduteenuse osutamise kord. (31. 01 2013. a.). Kasutamise kuupäev: 29. 05 2022. a., allikas Riigi teataja: <https://www.riigiteataja.ee/akt/406022013060>

Välisministeerium. (10. 04 2023. a.). Allikas: Mis on ÜRO: <https://www.vm.ee/rahvusvaheline-suhtlus-uileilmne-eestlus/eesti-uro/mis-uro>

LISAD

Lisa 1

Sissejuhatavad küsimused

1. Mis on teie vanus?
2. Kui kaua olete oma erialal töötanud?
3. Kas ennem praegust töökohta, töötasite samuti sotsiaalvaldkonnas?

Küsimused turvakodu töötajale:

1. Miks paigutatakse, või mis põhjustel jõuavad lapsed turvakodusse?
2. Millised on esmased tegevused kui laps on jõudnud turvakodusse?
3. Milliseid teenuseid pakutakse turvakodusse saabunud lapsele?
4. Millest sõltub turvakodu teenuse kestvus?
5. Mida turvakodu teeb, et tagada lapsele võimalikult stabiilne keskkond?

Küsimused lastekaitse spetsialistile:

1. Millistel põhjustel satuvad lapsed turvakodusse?
2. Milliseid teenuseid ja toetusi osutatakse lapsele lastekaitse spetsialisti poolt, kui laps juba viibib turvakodus?
3. Milliseid teenuseid perele osutatakse, et lapsel oleks võimalik tagasi koju minna?
4. Mille alusel otsustatakse, kas lapsel on võimalik minna tagasi bioloogilisse perekonda?
5. Kui laps ei saa tagasi koju minna, siis kuhu lapsed turvakodust edasi liiguvad?
6. Millistest teguritest sõltub lapse edasine paigutamine turvakodust?
7. Kuidas ja millisel viisil oleks võimalik lapse turvakodusse sattumist ennetada?